

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

Saila Kärnä

“SE ON OSA MINUA” OULUJOKIVARREN ASUKKAIDEN JA MÖKKILÄISTEN
YMPÄRISTÖSUHDE

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Luokanopettajan koulutus
2017

Kasvatustieteiden tiedekunta
Faculty of Education

Tiivistelmä opinnäytetyöstä
Thesis abstract

Luokanopettajankoulutus		Tekijä/Author Saila Kärnä	
Työn nimi/Title of thesis "Se on osa minua" Oulujokivarren asukkaiden ja mökkiläisten ympäristösuhde			
Pääaine/Major subject Kasvatustiede	Työn laji/Type of thesis Pro gradu	Aika/Year huhtikuu 2017	Sivumäärä/No. of pages 62
Tiivistelmä/Abstract <p>Suurin osa suomalaisista liittyy mielipaikkansa luontoympäristöön. Oleskelun luontoympäristössä on todettu olevan yhteydessä sekä fyysiseen että psyykkiseen hyvinvointiin. Ympäristön laadulla on siis merkitys paitsi ihmisten viihtyvyyteen myös hyvinvointiin. Ihminen muodostaa häntä ympäröivään tilaan suhteen, joka voi saada negatiivisia tai positiivisia piirteitä. Tässä opinnäytetyössä tutkin tätä ihmisen ja ympäristön monimuotoista suhdetta. Pehdyin ympäristösuhteen määritelmien tutkimuskirjallisuuden avulla sekä tutkin Oulujokivarren asukkaiden ja mökkiläisten Oulujoelle antamia merkityksiä.</p> <p>Tutkimus sijoittui ympäristösosiologian, ympäristöpsykologian sekä ympäristökasvatuksen piiriin. Tutkimuskirjallisuuden perusteella totesin, että ympäristösuhteen määritelmä on riippuvainen siitä tutkivasta tieteenalasta ja sen määrittelemiseksi oli pehdyttävä sen lähikäsitteisiin, luontosuhteeseen ja paikkakiintymykseen. Luontosuhteessa painottuu yksilön suhde luontoympäristöön, paikkakiintymys keskittyy yksilön tai yhteisön vahvaan tunnesuhteeseen heille merkitykselliseen paikkaan. Näiden käsitteiden avulla löydettiin kattava määritelmä ympäristösuhteelle. Ympäristösuhde on monimuotoinen suhde, joka syntyy yksilön tai yhteisön ja merkityksellisen paikan välille. Merkityksellinen paikka voi olla osa rakennettua tai luontoympäristöä. Suhde syntyy muistojen ja paikalle annettujen merkitysten avulla ja on jatkuvasti muuttuva.</p> <p>Hyödynsin tutkimuksessa myös empiiristä aineistoa. Analysoin tutkimusaineistoa teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti. Aineistosta nousi esille vastaajien Oulujoelle antamia merkityksiä, joilla oli historiallisia ja kulttuurisia ulottuvuuksia. Vastauksista nousivat esille myös henkilökohtaiset ja yhteisölliset merkityksenannot. Aineistosta nousseita analyysiluokkia verrattessa paikkakiintymyksen teoriaan todettiin, että vastaukset ovat suurimmaksi osaksi teorian kanssa yhteneväiset. Teoriaan sopimattomat vastaukset liittyivät vastaajien esiin tuomiin negatiivisiin sekä välinpitämättömiin tunteisiin. Näiden vastausten tarkempi tutkiminen olisi yksi mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde.</p>			
Asiasanat/Keywords luontosuhde, Oulujoki, paikkakiintymys, ympäristösuhde			

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Käsitteiden määrittelyä	6
2.1	Luontoa vai ympäristöä?	6
2.1.1	<i>Ympäristön määritelmiä</i>	7
2.1.2	<i>Ympäristö paikkojen verkostona</i>	9
2.2	Mikä ympäristösuhde?	10
2.3	Ympäristösuhteen lähikäsitteet: luontosuhde ja paikkakiintymys	12
2.3.1	<i>Luontosuhde</i>	13
2.3.2	<i>Paikkakiintymys</i>	16
2.3.3	<i>Scannellin ja Giffordin paikkakiintymyksen kolmiosainen malli</i>	19
3	Oulujoki-aineisto	23
3.1	Kysely tutkimusaineiston keruumenetelmänä	23
3.2	Oulujoki-aineiston esittely	25
4	Tutkimuksen metodologia	28
4.1	Laadullinen sisällönanalyysi tutkimuksen metodina.....	29
4.2	Aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi	30
5	Oulujokivarren asukkaiden ja mökkiläisten ympäristösuhde	33
5.1	Oulujoen käyttötavat ja käyttöiheys.....	33
5.2	Oulujoen hyvät ja huonot puolet	35
5.3	Toiveita joen käytön suhteen sekä vastaajien antamia merkityksiä joelle	43
5.4	Yhteenveto luokitteluista	50
6	Pohdinta	57
	Lähteet	63

1 Johdanto

Luonnonympäristöt ja maaseutu ovat nykysuomalaiselle tärkeitä. Kysyttäessä suomalaisten mielimaisemia ja -paikkoja, noin yhdeksän kymmenestä liittää mielipaikkansa luontoympäristöön, ja Suomen yleisradion tekemän tutkimuksen mukaan jopa joka kolmannen suomalaisen haavekoti sijaitsee maaseudulla. (Esim. Vihervuosi, 2016; Koivuranta, 2016; Tourula & Rautio, 2014.) Näin on siitäkkin huolimatta, että yli 70 prosenttia Suomen väestöstä asuu kaupungeissa tai niiden kehysalueilla (Kuntaliitto, 2016). Kaupunkien kasvaessa ja tiivistyessä on huomattu, että luontoympäristön merkitys ihmisen viihtyvyyteen ja hyvinvointiin on kiistaton. Esimerkiksi lasten allergioita tutkittaessa on huomattu, että allergiariski on pienempi niillä lapsilla, jotka saavat olla kosketuksissa luontoon ja saavat näin paremman sietokyvyn allergeeneille (Leponiemi, 2013; Polvinen, Pihlajamaa & Berg, 2012).

Luonnolla on arvioitu olevan suuri merkitys niin fyysiseen kuin psyykkiseenkin terveyteen. Luonto vaikuttaa terveyteen kolmella tavalla, luonnon läheisyydessä oleskelu, sen näkeminen ja havainnointi sekä aktiivinen liikkuminen ja toimiminen luonnossa edes auttavat terveyttä. Houkuttelevat luonto- ja puistoalueet kannustavat ulkoilemaan ja liikkumaan enemmän kuin urbaanit kaupunkiympäristöt tai sisätilat, ja voivat näin ollen parantaa fyysistä kuntoa. Luonnolla on myös suoria fyysiseen terveyteen vaikuttavia ominaisuuksia. On esimerkiksi tutkittu, että pelkkä luontomaiseman katselu alentaa verenpainetta ja lyhytkin oleskelu metsäympäristössä alentaa verenpainetta lisäksi pulssia sekä veren kortisolipitoisuutta. Viheralueet asuinalueiden ympärillä voivat alentaa asukkaiden stressitasoa, ja on tutkittu että viheralueiden määrällä on yhteys koettuun stressitasoon. Stressi heikentää ihmisen vastustuskykyä, joten viheralueiden stressiä vähentävä vaikutus vaikuttaa myös fyysiseen terveyteen. (Polvinen ym., 2012; Tourula & Rautio, 2014, s. 19–26.)

Luonnolla ja asuinympäristön vihreydellä on kuitenkin arvioitu olevan merkittävämpi vaikutus psyykkiseen kuin fyysiseen hyvinvointiin. Luonnossa oleskelua pidetään yleisesti elvyttävänä. Elpyminen voidaan nähdä ”*palautumisena stressitilanteesta*” tai ”*henkisen uupumuksen lievittymisenä*” (Tourula & Rautio, 2014, s. 29–30). Esimerkiksi metsällä on arvioitu olevan ominaisuuksia, jotka edesauttavat väsymyksestä palautumisessa. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi hiljaisuus, muutosten hitaus ja ennakoitavuus sekä

ihmisten ja liikkeiden vähyys. Oleskelun etenkin luontoympäristössä sijaitsevassa mielipaikassa on todettu auttavan kielteisten tunteiden ja stressin säätelemisessä. Kaupunkilaisia tutkittaessa on myös huomattu, että oleskelu puisto- ja viheralueilla alentaa stressitasoa ja rauhoittaa kiireistä mieltä. Sillä, millainen suhde yksilöllä on luontoon, on vaikutus myös luonnon elvyttävyyteen. Vahva luontosuhde edistää hyvinvointia ja voi jopa suojata muilta psyykkistä terveyttä uhkaavilta tekijöiltä. (Howell, Dopko, Passmore & Buro, 2011; Salonen, 2010; Tourula & Rautio, 2014; Tyrväinen, Silvennoinen, Korpela & Ylen, 2007.) Fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin lisäksi luonnolla on todettu olevan yhteys myös sosiaaliseen hyvinvointiin. Vaikka luonnossa nautitaan usein hiljaisuudesta ja rauhallisuudesta, halutaan tämä kokemus myös jakaa läheisten kanssa. Luonto tarjoaakin mahdollisuuden sosiaaliselle yhdessä ololle ja lisää yhteisöllisyyden tunnetta. (Howell ym., 2011; Tourula & Rautio, 2014.)

Sillä, minkälaisessa ympäristössä ihminen aikansa viettää, on siis merkitystä hänen viihtyvyyteensä ja hyvinvointiinsa. Ihminen muodostaa häntä ympäröivään tilaan suhteen, joka voi saada positiivisia tai negatiivisia piirteitä. Positiivisen ympäristösuhteen merkitys on tunnustettu myös arkkitehtuurissa, esimerkiksi Suomen Arkkitehtiliitto (2016) näkee hyvän ympäristön jokaisen yksilön perusoikeutena sekä yhteiskunnallisen menestyksen mahdollistajana. Liiton tavoitteena on rakennustaiteen avulla paitsi parantaa yhdyskuntarakenteita, myös eheyttää ihmisen ympäristösuhteita.

Kiinnostukseni ympäristösuhdetta kohtaan heräsi kandidaatin työni pohjalta. Kandidaatin työssäni perehdyin ympäristökasvatukseen, erityisesti sen tavoitteisiin ja menetelmiin. Jo tällöin perehdyin käsitteiden luonto ja ympäristö eroihin, ja pohdin, mikä vaikutus ympäristökasvatuksella voi olla ihmisen elinikäiseen ympäristösuhteeseen. Nykyisessä työssäni minulla on mahdollisuus vaikuttaa alle kouluikäisten luonto- ja ympäristökokemuksiin, joten myös työni puolesta on mielenkiintoista ja avartavaa perehtyä siihen, kuinka jo lapsuudessa syntyvä ympäristösuhde näkyy ihmisen elinkaaren aikana.

Erityisesti opettajuuden näkökulmasta on mielestäni hedelmällistä tutustua ympäristösuhteeseen tarkemmin, velvoittavathan varhaiskasvatussuunnitelma sekä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteetkin vahvistamaan lapsen ympäristösuhdetta ja ohjaamaan myönteisen suhteen rakentamiseen (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014, s. 19; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, s. 45). Näissä

molemmissa velvoittavissa asiakirjoissa puhutaan sekä ympäristösuhteesta, että luontosuhteesta, siksi on tärkeää avata molempia käsitteitä, sillä niiden merkityksillä on eroavaisuuksia. Sirpa Tani (2011) onkin tuonut esille huolensa siitä, että luontokasvatuksen ja -suhteen korostaminen ei kohtaa kaupunkilaislasten arkimaailmaa ja kokemuksia. Myös Päivi Vesala (2016, s. 207) on ilmaissut tuoreessa väitöstutkimuksessaan huolensa lasten huonosta ympäristöntuntemuksesta ja heikoista paikkasuhteista. Nämä tuovat haasteita yksilön valmiuteen paitsi ympäristössään selviämiseen myös kestävän tulevaisuuden rakentamiseen. Tani tuo myös esille tärkeän huomion luonto- ja ympäristösuhteesta: ”*luontosuhteen rakentaminen on toki osa ympäristösuhteen rakentamista, mutta yksinään se ei riitä*”. Luonto voi näyttäytyä lasten arjessa vain etäisenä retkikohteena, sen sijaan pitäisikin kiinnittää enemmän huomiota arkiympäristöön ja sen arvostamiseen. Tällöin on mahdollisuus luoda pohja vahvalle ympäristösuhteelle ja sitä kautta myös ympäristövastuulliselle käyttäytymiselle.

Tässä opinnäytetyössä perehdytään ihmisen ympäristösuhteen laajaan muotoon. Ympäristösuhteella pyritään kuvaamaan ihmisen suhdetta häntä ympäröivään ympäristöön. Niin yksilö, kuin yhteisökin muodostaa erityisen suhteen siihen paikkaan ja ympäristöön jossa hän asuu tai jonka hän kokee muutoin tärkeäksi tai mieluisaksi elämässään. Ympäristösuhteesta puhuttaessa on syytä määritellä, mitä sillä tarkoitetaan. Usein ihmisen ja hänen ympäristönsä suhdetta tutkittaessa puhutaan myös luontosuhteesta. Luonto ja luontosuhde ovat kuitenkin merkityksiltään erilaisia kuin ympäristö ja ympäristösuhde, näihin eroavaisuuksiin perehdytään tarkemmin tutkimuksessa.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia määritelmiä ympäristösuhteelle on annettu niin suomalaisessa kuin kansainvälisessä kirjallisuudessa. Ympäristösuhteen käsitteeseen perehdytään suomalaisten ja kansainvälisten artikkelien avulla, ja sitä tutkittaessa on perehdyttävä myös sen lähikäsitteisiin, kuten luontosuhteeseen ja paikkakiintymykseen.

Tutkimuksessa hyödynnetään myös empiiristä aineistoa. Aineisto on saatu Oulujoen moninaiskäytön tulevaisuus -esiselvityshankkeessa kerätystä kyselystä (kts. Autti & Karjalainen, 2015). Hankkeessa pyrittiin selvittämään, kuinka Oulujoen moninaiskäyttöä tulisi kehittää erityisesti harrastus- ja virkistyskäytön näkökulmasta. Hankkeen aikana kerättiin aineistoa sidosryhmille suunnatuilla haastatteluilta sekä jokivarren asukkailla ja mökkiläisillä suunnatulla kyselyllä. Tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen ja

käyttökelpoinen tutkimusaineisto oli siis saatavilla jo valmiiksi. Tutkimusaineistona käytettävässä kyselyssä tiedusteltiin muun muassa vastaajien tapoja käyttää Oulujokea, sen hyviä ja huonoja puolia sekä joen merkitystä heille. Tässä tutkimuksessa pyritään luomaan kuva siitä, miten ympäristösuhteen erilaiset muodot näkyvät vastauksissa.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten ympäristösuhde määritellään tutkimuskirjallisuudessa?
2. Millaisia ympäristösuhteen elementtejä tutkimusaineistossa on havaittavissa?
3. Millaisia merkityksiä Oulujokivarren asukkaat ja mökkiläiset antavat joelle?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen pyritään löytämään vastaus ympäristösuhdetta käsittelevistä tutkimuksista sekä kirjallisuudesta. Ympäristösuhteen määrittelemiseksi on perehdyttävä myös sen lähikäsitteisiin, tässä tutkimuksessa tärkeimmiksi nousevat luontosuhde sekä paikkakiintymys. Toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen pyritään vastaamaan analysoimalla laadullisen sisällönanalyysin menetelmin Oulujoki-kyselyn aineistoa.

Tutkimus sijoittuu vahvasti ympäristösosiologian, ympäristöpsykologian sekä ympäristökasvatuksen piiriin. Ympäristösosiologian synnyn lähtökohtana oli alun perin pyrkimys vastata ympäristöongelmiin, tästä kysymyksestä tieteenala on kehittynyt tutkimaan laajasti ympäristön ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. Ympäristösosiologian piirissä voidaan tutkia niin ympäristö- kuin eläinkysymyksiä, ilmastopolitiikkaa kuin arjen luonto- ja ympäristösuhteita. Tutkimuksessa on myös ympäristöpsykologisia sekä kasvatustieteellisiä piirteitä. Ympäristöpsykologiassa tutkitaan ihmisen ja hänen fyysis-sosiaalisen ympäristön välistä suhdetta, tavoitteena on tuottaa tietoa jonka avulla pystytään tuottamaan ihmisläheisempiä ympäristöjä. Kasvatustieteellinen ote tutkimuksessa tulee vahvasti tutkijan omista lähtökohdista. Tutkimusaiheen valintaan vaikutti aiempi ympäristökasvatusta koskeva kandidaatin työ. Vaikuttavan ympäristökasvatuksen kannalta on tunnettava myös ympäristösuhteen tutkimusta. Ympäristökasvatuksen tavoitteena on muun muassa saattaa ihmiset tietoisiksi ympäristöstään ja siihen liittyvistä huolista, korostaa ympäristösuojelun kannalta tärkeitä tietoja, arvoja ja asenteita sekä luoda niin yksilöille kuin yhteisöillekin uusia toimintamalleja ympäristöissään. Näitä tavoitteita ei voida saavuttaa ymmärtämättä tarkemmin ympäristösuhteen merkitystä ihmisen elämässä. (Aura, Horelli & Korpela, 1997; Wolff, 2004; Valkonen & Saaristo, 2016.)

Tutkimuksessa vastataan ensin sen teoreettiseen tutkimuskysymykseen. Tutkimuksen toisessa luvussa perehdytään keskeisiin käsitteisiin, kuten luonto ja ympäristö. Luvussa avataan paitsi ympäristösuhteen määritelmää, myös sen lähikäsitteitä luontosuhdetta sekä paikkakiintymystä. Näiden käsitteiden yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien avulla pyritään täydentämään edelleen ympäristösuhteen määritelmää, tavoitteena on luoda mahdollisimman kattava kuva moniulotteisesta ympäristösuhteesta.

Kolmannessa luvussa esitellään opinnäytetyön tutkimusaineisto. Neljännessä luvussa perehdytään tarkemmin tutkimuksen metodologiaan. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset sekä aineisto ohjaavat tutkimusta laadulliseen tutkimukseen, erityisesti laadullisen sisällönanalyysin pariin. Tässä luvussa perehdytään laadullisen tutkimuksen tekemiseen sekä laadullisen sisällönanalyysin menetelmiin, ja pohditaan, mikä menetelmästä on sopivin tälle tutkimukselle.

Viidennessä luvussa keskitytään tutkimusaineiston analyysiin ja sieltä esiin nouseviin tuloksiin. Analyysin tulosten perusteella pyritään vastaamaan toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen. Pohdintaluvussa kootaan vielä kerran tutkimuksen teoria ja tutkimustulokset yhteen, ja pohditaan tutkimuksen onnistumista eli saatiinko tutkimuskysymyksiin vastaukset tieteellisesti eheän tutkimuksen avulla.

2 Käsitteiden määrittelyä

Jotta voimme tutkia ja määrittellä ympäristösuhdetta, täytyy ensin määrittellä mitä ymmärrämme käsitteellä ympäristö. Ympäristöä määriteltäessä on myös määriteltävä sitä lähellä oleva käsite luonto. Ympäristö ja luonto mielletään arkipuheessa lähes samaa tarkoittaviksi käsitteiksi, mutta tarkasteltaessa lähemmin niistä löytyy eroavaisuuksia, jotka ovat olennaisia tämän tutkimuksen kannalta. Tilastokeskuksen (Tilastokeskus, 2016) määritelmän mukaan ympäristöllä tarkoitetaan ”*niitä fyysisiä, sosiaalisia ja kulttuuritekijöitä, jotka kuuluvat luontoon tai rakennettuun ympäristöön ja joiden kanssa ihminen on vuorovaikutuksessa. Ympäristö nähdään ennen kaikkea ihmisen elinympäristönä, jonka tilaan ja laatuun ihmisen toiminta vaikuttaa myönteisesti tai kielteisesti.*” Tässä luvussa pyritään avaamaan ympäristö-käsitteen moniulotteisuutta tilastokeskuksen määritelmää tarkemmin, sekä perehdytään siihen, miten tutkimuksen kohteena oleva ympäristösuhde eroaa sen lähikäsitteistä, luontosuhteesta ja paikkakiintymyksestä.

2.1 Luontoa vai ympäristöä?

Arkipuheessa ympäristölle annetaan varsin erilaisia merkityksiä riippuen siitä, missä yhteydessä siitä puhutaan. Ympäristö ja luonto voidaan mieltää hyvin samankaltaisiksi käsitteiksi, voidaan puhua vaikkapa ympäristön- ja luonnonsuojelusta, ympäristö- ja luontokasvatuksesta tai kuten tässä tutkimuksessa, ympäristö- ja luontosuhteesta. Näillä käsitteillä voidaan yleisessä puheessa tarkoittaa samoja tai samankaltaisia asioita, mutta tarkemmin tutkittaessa niissä huomataan selkeitä eroavaisuuksia. Ympäristöä ja luontoa tutkitaan monen eri tieteenalan toimesta, ja eri tieteenaloilla, ja jopa tutkijoilla, voi olla omia määritelmiään näille käsitteille. Selvää kuitenkin on, että käsitteillä on eri merkitys, sillä esimerkiksi Suomen lainsäädännössä erotetaan luonnonsuojelulaki sekä ympäristönsuojelulaki.

Ympäristöpolitiikkaan ja -sosiologiaan perehtynyt professori emeritus Yrjö Haila pitää ympäristön ja luonnon eroa selkeänä. Hailan (2001b) mukaan luonto on edellytys kaikelle inhimilliselle olemassaololle. Luonto on suurempaa, kuin vain maapallon eliöiden kokonaisuus, sillä luonnon historia ulottuu aikaan ennen maapallon syntyä. Luonto -käsitteen määrittelyssä voi törmätä myös luonnon kahtiajakoon, luontoon ja ei-luontoon.

Risto Willamon (2004, s.32–36) esittelyn mukaan tässä jaossa on kyse keinotekoisesta yrityksestä yksinkertaistaa luonnon -käsitettä nimeämällä luonnoksi vain muuttumattomat luontoalueet ja pitämällä ihmisen muokkaamia paikkoja ei-luontona. Rajan vetäminen luonnon ja ei-luonnon välille on kuitenkin mahdotonta, sillä luonto on läsnä kaikkein urbaaneimmassakin ympäristössä vaikkapa ilman ja veden muodossa. Willamo pitääkin biodiversiteetti -käsitettä hyvänä vaihtoehtona luonto -käsitteelle, sillä se on Hailan luonto -käsitteen määritelmän tapaan laajempi ja ottaa huomioon ekosysteemien dynaamisuuden ja kokonaisvaltaisuuden.

Hailan mukaan ympäristö on luontoa konkreettisempi käsite. Se muodostuu ”*ihmisten elinehtoja määräävien konkreettisten tekijöiden kokonaisuutena*”, ja näitä tekijöitä ovat esimerkiksi ”*ihmisen terveys ja hyvinvointi; luonnon toimintakyky; kulttuuriympäristö; sekä luonnonvarojen käyttö*”. (Haila, 2001a, 2001b.) Ympäristön- ja luonnonsuojelulaista on havaittavissa samankaltainen erottelu käsitteiden välillä. Ympäristönsuojelulain tarkoitus on esimerkiksi ehkäistä ympäristön pilaantumista, turvata terveellinen ja luonnontaloudellisesti kestävä ympäristö. Luonnonsuojelulain tarkoituksena puolestaan on muun muassa ylläpitää luonnon monimuotoisuutta ja vaalia luonnonkauneutta ja maisemiarvoja. (Ympäristönsuojelulaki, 527/2014; Luonnonsuojelulaki, 1996/1096.)

Ympäristön ja luonnon eroa voisi siis lyhyesti luonnehtia siten, että ympäristö ympäröi yksilöä tai yhteisöä, sitä ei ole olemassa ilman tuota kokevaa subjektia. Luonto puolestaan ei sijoitu yhden keskipisteen ympärille, vaan on läsnä kaikkialla. Se on perusta kaikelle olemassa ololle, se on jotain suurempaa kuin vain ihmisen kokemukset luonnosta. (Ingold, 2003; Haila & Lähde, 2003.)

2.1.1 Ympäristön määritelmiä

Ympäristön käsite on hyvin monimuotoinen, ja sen määrittelemineen yksiselitteisesti on mahdotonta. Ympäristön määrittely riippuu aina siitä kontekstista, missä määritelmä tehdään. Esimerkiksi taloudelliset intressit, ideologiset maailmankatsomukset sekä tieteelliset tai taiteelliset suuntaukset tuottavat erilaisia tapoja ymmärtää ympäristöä. Eri tieteenalat näkevät myös ympäristön omasta tutkimusnäkökulmastaan, ja näin käsite saa aina erilaisen määritelmän. Esimerkiksi luonnontieteet näkevät ympäristön puhtaasti tutkimuskohteena, josta on mahdollista saada yleispäteviä ja mitattavia tuloksia, kun taas ympäristöpsykologia kiinnittää huomiota ihmisen ja ympäristön väliseen suhteeseen.

Ympäristö voidaan nähdä paitsi fyysisesti myös sosiaalisesti rakentuvana todellisuutena. (Aura, Horelli & Korpela, 1997; Karjalainen, 2004; Suomela & Tani, 2004.)

Ympäristöstä voidaan helposti nähdä kaksi näkökulmaa, ympäristö elämismaailmana ja ympäristö pallona. Tim Ingoldin (2003, s. 152–169) mukaan perinteisessä tavassa ymmärtää ympäristöämme ympäristö nähdään elämismaailmana, eli jonakin joka ympäröi meitä ja joka on sidottu aikaan ja paikkaan. Ympäristö on siis yksilön henkilökohtainen tila, joka saa merkityksensä ajatusten, kokemusten, tunteiden ja toiminnan kautta. Modernimpi käsitys ympäristöstä on nähdä se pallona. Ympäristöä tutkitaan ja määritellään ulkopuolelta katsoen, kuten astronautit katsovat maapalloa avaruudesta. Tällöin ympäristö on yksilön ulkopuolinen kokonaisuus ja se on erotettu ihmisen arkipäiväisistä kokemuksista. Liisa Suomela ja Sirpa Tani (2004, s. 45–57) lisäävät Ingoldin malliin kolmannen tavan ymmärtää ympäristökäsitettä. Tämä näkökulma on yhteiskunnallinen ja sosiaalinen, ja sitä käytetään esimerkiksi ympäristöpolitiikan ja -sosiologian piirissä. Tästä näkökulmasta ympäristö nähdään yhteisöllisesti tuotettuna ympäristönä ja määritelmässä korostuu ihmisen muokkaama ympäristö luonnollisen ympäristön sijaan.

Pauli Tapani Karjalainen (2004) jäsentää myös ympäristöä Ingoldin tapaan kahdesta näkökulmasta, hän erottelee puhtaan maantieteen ympäristön ja eksistentiaalisen ympäristön. Karjalaisen mukaan ympäristö voidaan nähdä tieteellisessä ja objektivoidussa merkityksessä, tätä hän kutsuu puhtaan maantieteen ympäristöksi. Tässä ympäristön tarkastelussa kaikki henkilökohtaiset merkityksenannot on suljettu tarkastelun ulkopuolelle, tutkijan on siis oltava etäällä tutkimuskohteestaan, kuten modernissa luonnontutkimuksessa yleensä (vrt. Ingold 2003). Toisessa tarkastelutavassa ympäristö nähdään eksistentiaalisena ympäristönä. Tässä tarkastelutavassa pyritään häivyttämään subjektin (ihmisen) ja objektin (ympäristön) eroa ja vastakkainasettelua. Ympäristö on arkiympäristöä, jolla on merkitys niin yksilölle kuin yhteisölle, ympäristöä ”kudotaan” erilaisten merkitysten verkoksi, johon yksilöt ja yhteisöt tarttuvat kiinni ja jossa ne elävät. Ympäristöä tulkitaan jatkuvasti käyttäen hyväksi kieltä, kokemuksia sekä tietoa. Karjalaisen mukaan ”*ympäristössä toimiminen, ympäristön havaitseminen ja tulkitseminen liittyvät saumattomasti toisiinsa.*” Eksistentiaalinen ympäristö tulee siis merkitykselliseksi vain tietoisuutemme kautta.

Ympäristösuhdetta tutkineen Leena Rossin (2010, s. 79–80) määritelmän mukaan ympäristö on yksilön ympärille levittäytyvä fyysinen maailma. Ympäristön määrittelee aina ihminen ja sitä ei ole olemassa ilman yksilöä. Rossin mukaan ympäristö on jakamaton kokonaisuus, josta voidaan kuitenkin tutkimuksessa erottaa luonnollinen luonto, ihmisen muokkaama luonto sekä ihmisen rakentama ympäristö. Ympäristö on siis läsnä kaikkialla ja siihen kuuluu luonnollisen luonnon lisäksi ihmisen muokkaama ympäristö, myös ne ympäristöt joita ei pidetä miellyttävinä vaan nähdään enemmän vastenmielisinä.

2.1.2 Ympäristö paikkojen verkostona

Ympäristöpsykologiassa ympäristöä pidetään fyysisesti ja sosiaalisesti rakentuvana kokonaisuutena. Sen lisäksi yksilö kokee ympäristöään tunne- ja toiminnallisina sisältöinä sekä kulttuurisina merkityksinä. Ihmiset kuvailevat esimerkiksi kotikaupunkejaan paitsi sen fyysisten ominaisuuksien kautta, kuten tiet ja rakennukset myös sen kulttuuristen, taloudellisten ja sosiaalisten ominaisuuksien avulla. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi harrastus- ja työmahdollisuudet sekä ystävä- ja perhesuhteet. Ympäristö voidaan nähdä siis merkityksellisten paikkojen verkostona, maailma tulkitaan ja nähdään aina jostain paikasta käsin. (Aura ym., 1997; Karjalainen, 2006.)

Paikan käsitettä on tutkittu useiden tieteenalojen toimesta, eikä sille ole yhtä selkeää määritelmää. Paikka ei tarkoita vain konkreettista kartografista sijaintia vaan se saa merkityksensä myös yksilön tai yhteisön kokemusten ja havaintojen kautta. Yksilön ympäristö ei ole yhtenäinen tila, siihen muodostuu toisistaan erottuvia ja tärkeämpiä osia, eli paikkoja. On myös huomattava, etteivät samat paikat merkitse kaikille ihmiselle samaa. Ne koetaan eri tavoin ja niille luodaan erilaisia merkityksiä myös rajatun ryhmän jäsenten kesken. (Aura ym., 1997, s. 121–134; Korjonen-Kuusipuro 2012; Rossi, 2015.)

Mikä tahansa tila (space) ei siis ole itsessään merkityksellinen, vaan merkitys syntyy kun tilasta tulee subjektiivisesti koettu paikka (place). Paikasta tulee siis merkittävä siihen liittyvien tunnesiteiden ja henkilökohtaisten merkitysten kautta. Paikat syntyvät ihmisten arjessa, niissä liikkumalla ja niistä kertomalla, useimmiten tämä tapahtuu tiedostamatta. Paikkojen verkoston kuvauksissa ydin on usein koti ja oma asuinalue, sen lisäksi verkosto laajenee esimerkiksi keskusta- tai kaupunkialueelle. (Aura ym., 1997, s. 121–134.) Ihmiset myös sitovat paikkoihin muistoja joiden avulla paikoista syntyy mielikuvia. Näin paikat säilyttävät merkityksellisyytensä, vaikka paikkaan olisi suurikin fyysinen etäisyys. Pauli

Tapani Karjalaisen (2006) mukaan paikkojen merkitys on suuri ihmisen minuuden rakentumisessa, merkittävät eletyt ja koetut paikat säilyvät ihmisten muistissa ja niiden varaan ihminen ankkuroi itsensä. Ympäristösuhteen tutkimuksen kannalta paikka on tärkeä käsite, sillä ”*yksilön ympäristösuhde konkretisoituu paikoissa ja yksilön paikkasuhte on hänen ympäristösuhteensa osa*” (Rossi, 2015, s. 39).

Tässä opinnäytetyössä on syytä ymmärtää ympäristön käsite mahdollisimman laajasti, näin voidaan ymmärtää paremmin myös ympäristösuhteen määritelmiä. Ympäristöllä ei siis tarkoiteta vain luonnonympäristöjä, vaan kaikkea sitä mikä meitä ympäröi. Ympäristön näkeminen paikkojen verkostona laajentaa ympäristön käsitettä, sen avulla ympäristöön nähdään kuuluvaksi kaikki ne paikat, joille yksilö tai yhteisöt luovat erilaisia merkityksiä. Paikan käsite on tärkeä tässä tutkimuksessa, sillä ympäristösuhteen määrittelemiseksi on perehdyttävä myös paikkasuhteiden määritelmiin.

Rossin ja Ingoldin tapaan, myös tässä tutkimuksessa ympäristö nähdään voimakkaasti linkittyen yksilöön, mutta ympäristöllä on myös sosiaalinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus. Yksilön kokemukset ja tunteet määrittelevät hänen ymmärryksensä ympäristöstä, siihen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset ja kulttuuriset tekijät. Ihmisen vuorovaikutussuhde ympäristön kanssa on kaksisuuntainen, ihminen vaikuttaa ympäristöönsä ja ihmisen ympäristö vaikuttaa häneen. Ihmisen ympäristö näyttäytyy erilaisina paikkoina, joille on syntynyt hänelle erityinen merkitys.

2.2 Mikä ympäristösuhte?

Ympäristösuhte on monipuolinen yksilön tai yhteisön suhte ympäristöönsä. Suhte on vuorovaikutussuhte jossa ihminen vaikuttaa ympäristöönsä teoillaan, olivatpa ne tiedostettuja tai tiedostamattomia. Ympäristö tarjoaa ihmisen toiminnalle mahdollisuuksia sekä rajoitteita. Ympäristösuhdetta on tutkittu monella eri tieteenalalla, esimerkiksi ympäristöhistoria, etnologia, maantiede ja psykologia ovat tieteenaloja jotka ovat kiinnostuneet tutkimaan niin yksilön kuin yhteisöjenkin suhdetta ympäristöönsä. Leena Rossin (2010, s. 79) mukaan yksilön ympäristösuhteen tutkimisella voidaan valaista kokonaisen yhteisön ympäristösuhteen ilmenemismuotoja ja muutoksia.

Yksilötasolla ympäristösuhte syntyy kokemusten, havaintojen, ajatusten sekä toiminnan kautta. Suhte elää ihmisten muistoissa, ja siihen sisältyy myös arvostuksia ja asenteita.

Ihmisen ympäristösuhde on syntynyt tottumuksista, eikä siihen kiinnitetä huomiota ennen kuin ympäristössä tapahtuu jonkinlainen muutos jonka jälkeen ympäristö ei ole enää tuttu kokonaisuus. Ympäristön jatkuva muuttuminen ja kontrolloimattomuus tuovat ihmiselle turvattoman olon, eikä muuttuva ympäristö mahdollista vahvan ja turvallisen ympäristösuhteen syntymistä. Yksilön ympäristösuhde voi tarkoittaa myös ympäristön fyysistä tai mentaalista hallintaa. Fyysisellä hallinnalla tarkoitetaan ympäristön konkreettista hyödyntämistä, kuten veden käyttöä juoma- tai pesuvedenä. Mentaalisella hallinnalla tarkoitetaan puolestaan ihmisen kokemusperäistä tietoa ympäristöstään, joka ohjaa hänen toimintaansa ympäristössä. (Karjalainen, 2004; Korjonen-Kuusipuro, 2012; Rossi, 2015.)

Vaikka yksilön ympäristösuhde on ainutlaatuinen, ja se perustuu henkilökohtaisiin kokemuksiin ja tunteisiin, on yksilön ympäristösuhde aina linkittynyt myös siihen yhteisöön jossa hän elää. Ympäristösuhde voi olla myös välillinen, sillä nykypäivän media välittää paljon aineistoa liittyen ympäristöön, ja tämä voi vaikuttaa yksilönkin ympäristökokemuksiin (Korjonen-Kuusipuro, 2012, s. 27–29). Ympäristösuhde ei tule koskaan valmiiksi vaan on aina muutostilassa. Useimmissa tutkimuksissa ihmisten ympäristösuhdetta on tutkittu vain tietynä hetkenä (esim. Devine-Wright, 2011; Hernández, Hidalgo, Salazar-Laplace & Hess, 2007). Tällöin tutkimuksella pyritään yleensä luomaan yleistettävää, koko yhteisöä koskevaa tietoa ympäristösuhteesta. Pitkän aikavälin tutkimuksissa (esim. Rossi, 2015; Korjonen-Kuusipuro, 2012) voidaan taas tutkia tarkemmin ympäristösuhteessa tapahtuvia ajallisia muutoksia. Kuten Rossi (2010, s. 81–82) toteaa, jotta voisimme ymmärtää yksilön ympäristösuhdetta täydellisesti ja kokonaisuutena, olisi tutkittava henkilön koko elinkaarta lapsuudesta elämän loppuun asti.

Bradley Jorgensen ja Richard Stedman (2005) toteavat että tutkimusten mukaan ikä on yksi merkittävä muuttuja ympäristösuhteessa. Pienen lapsen suhde ympäristöönsä on rakentunut hänen välittömän lähiympäristönsä perusteella, leikki-iässä lapsen elinpiiri laajenee ja näin hänen ympäristösuhteensa myös muuttuu. Nuorilla aikuisilla ympäristösuhteessa korostuu suhteen sosiaalisuus kun taas vanhemmilla henkilöillä suhteessa korostuu fyysisten paikkojen merkitys. Nuoret kokevat myös usein laajemmat alueet ja yhteisöt heille tärkeiksi, vanhemmiten koti ja sen läheiset alueet nousevat merkittävämmäksi. Vanhuudessa korostuu jälleen lähiympäristön merkitys. Ympäristösuhde rakentuu vanhuudessa yhä voimakkaammin muistojen välityksellä, vanhuudessa usein suositaankin paikkoja jotka paitsi mahdollistavat fyysisen pärjäämisen, myös virittävät muistelua.

Ympäristösuhde on siis jatkuvasti muuttuva kokonaisuus. (Aura ym., 1997 s. 67–93; Jorgensen & Stedman, 2005, s. 318.)

Yleisesti oletetaan, että ihmisen elinpiiri laajenee lapsuudesta aikuisuuteen, ja taas vastaavasti kapenee vanhuudessa. Onkin selvää, että lasten ja aikuisten ympäristösuhteita tutkittaessa on niistä löydettävissä eroavaisuuksia. Lasten mielipaikat eivät linkity yhtä vahvasti luonnonympäristöihin, he löytävät itselleen mieluisia paikkoja monipuolisesti koko ympäristöstään. Toisaalta luonto tarjoaa lapselle monipuolisia kokemuksia, joihin usein liittyy vapauden ja jännityksen tunteita. Lasten ympäristösuhteessa korostuu kokemuksellisuus ja kehollisuus, suhteen tiedollinen puoli kehittyy myöhemmin. Kuten aikuisillakin, myös lapsilla mielipaikat auttavat tunteiden säätelyssä ja itsetuntemuksessa. Lasten ympäristösuhteesta on myös havaittavissa sosiaalinen puoli, he viihtyvät paikoissa jotka tarjoavat mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen ja hauskanpitoon. Lasten ympäristösuhteessa erityistä on mielikuvituksen käyttö, he keksivät aikuisen silmissä yksinkertaisellekin ympäristölle monipuolisia käyttötarkoituksia. (Aura ym., 1997 s. 67–93; Rossi, 2010; Vesala, 2016.)

Aikuisten ja lasten erilainen ympäristösuhde voi aiheuttaa myös ristiriitoja. Aikuisten kokemukset ympäristöistään on tuonut heille ymmärryksen ympäristöjen mahdollisesta vaarallisuudesta. Aikuisten tahatonkin reaktio lasten mielikuvituksellisille leikeille voi olla kieltäminen, aikuiset näkevät tilanteessa mahdollisuuden vaaraan ja kieltävät näin lasten tekemisen ja kokemisen. Lasten kanssa toimiessa onkin syytä pohtia, mikä on todellinen vaaran mahdollisuus ja mikä on aikuisten kokemus vaarasta. Päivi Vesala (2016) on tutkinut lasten suhdetta koulupihoihin ja toteaa, että aikuisten tulisi välttää lasten toiminnan rajoittamista perusteettomasti. Vanhempien sekä koulun henkilökunnan tulee hillitä omia pelkojaan ympäristöään kohtaan ja antaa lasten havaita ja kokea ympäristöä omilla ehdoillaan. Aikuisten tulisi tukea paitsi lapsen turvallisuuden myös autonomian tunnetta, antaa siis lapselle turvallisia mahdollisuuksia itsenäiseen toimintaan hänen omassa ympäristössään. (Aura ym., 1997; 67–93; Vesala, 2016, s. 47,204.)

2.3 Ympäristösuhteen lähikäsitteet: luontosuhde ja paikkakiintymys

Ihmisen ja ympäristön suhteesta käytetään useita erilaisia käsitteitä. Tutkimuksista päällimmäisiksi ovat nousseet ympäristö- ja luontosuhde, sekä paikkasuhde. Erityisesti ympäristö- ja luontosuhteista puhuttaessa ne usein ymmärretään synonyymeiksi, vaikka

tarkemmin tutkittaessa niistä on löydettävissä eroavaisuuksia, kuten luonto- ja ympäristökäsitteidenkin välillä. Ympäristösuhdetta tutkittaessa esiin nousee vahvasti myös paikkasuhteen tutkimus. Paikkasuhte on laaja käsite, se pitää sisällään monia erilaisia näkökulmia ihmisen ja paikan suhteesta. Tässä tutkimuksessa perehdytään erityisesti paikkasuhteen kiintymyspuoleen, eli paikkakiintymykseen. Paikkakiintymys on käsitteenä laaja, ja sitä on tutkittu laajasti kansainvälisissäkin tutkimuksissa. Luontosuhteen ja paikkakiintymyksen avulla pyritään luomaan edelleen tarkempaa kuvaa ympäristösuhhteesta ja sen määrittelystä.

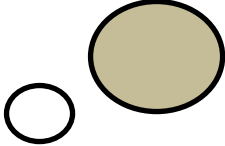
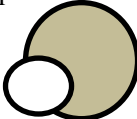
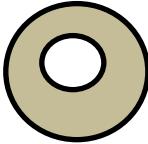
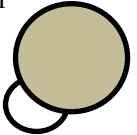
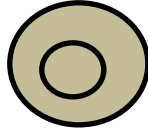
2.3.1 Luontosuhde

Luontosuhteeseen sisältyy Hannele Cantellin (2011) mukaan esimerkiksi se, millaisen arvon ihminen antaa luonnolle. Lisäksi luontosuhde määrittää myös sen, miten luonto ilmenee ihmisen elämässä ja millainen merkitys luonnolla on ihmiselle. Luontosuhde vaikuttaa myös yksilön suhtautumiseen luontoon ja luonnonympäristöön: antaako ihminen luonnolle arvon omana itsenään vai haetaanko luonnosta ehkä taloudellista hyötyä. Luontosuhteen perusta luodaan, ympäristösuhteen tavoin, jo varhaislapsuudessa. Monipuoliset luontokokemukset arkipäiväisessä elämässä ovat tärkeässä roolissa myönteisen luontosuhteen syntyemisessä, ja lapsen ollessa kyseessä on luontevaa, että suhde vahvistuu leikkien ja liikkumisen avulla. Luontosuhde rakentuu paitsi tiedollisista myös emotionaalisista tekijöistä, tunteet ovatkin erityisen tärkeässä roolissa suhteen kehittämisessä. Tunneside edistää yksilön halua tulla tutuksi luonnon kanssa ja tietää siitä enemmän. Lisääntynyt tieto puolestaan lisää yksilöiden kykyä eläytyä luonnon kokemiseen. Luontosuhde on siis monisyinen suhde, eikä se suinkaan ole pysyvä. Luontosuhteessa on kyse muuttuvasta prosessista, johon voidaan vaikuttaa myös kasvatuksella. (Cantell, 2011, s. 332–338; Herva, 1992, s.89; Tuominen, 2013, s. 27–50.)

Risto Willamon (2005) mukaan ihmisen luontosuhdetta määriteltäessä merkittävää on se, missä määrin ihminen nähdään luontoon kuuluvaksi. Tähän kysymykseen on olemassa kolme tapaa jäsentää luontosuhdetta: ”*ihmisen luontoon kuulumista korostava (kokonaisvaltainen), erillisyyttä korostava (osavaltainen) ja sekä-että tyyppinen (dialektinen)*” (taulukko 1). Lisäksi luontosuhteen määrittelyssä tulee ottaa huomioon se, tarkastellaanko sitä ihmisen suhteena itsestään ulkopuolella olevaan luontoon vai myös ihmisen omaan sisäiseen luontoon. (Willamo, 2005, s. 176–177.)

Yksi tapa mieltää ihmisen suhde luontoon on nähdä ihminen täysin ulkopuolisena luonnosta eli korostetaan ihmisen erillisyyttä (taulukon kohta 1). Tätä ajattelumallia on sanottu jopa nykyisen länsimaisen ajattelun perusmalliksi, eli luonto nähdään vain resurssina joka on ihmisten vapaasti käytettävissä. Willamon mukaan näin ei kuitenkaan ole, ainakaan vielä. Willamo kuitenkin nostaa esille sen, että meidän oltava huolissamme ja tehtävä kaikkemme, ettei ihmisten, erityisesti lasten, suhde luontoon eriydy ja tule liian pintapuoliseksi.

Taulukko 1. Willamon (2005) luontosuhteen jaottelu. Ympyrät symboloivat ihmisen asemaa luonnossa, isompi ympyrä kuvaa luontoa ja pienempi ympyrä ihmistä.

Kuuluuko ihminen luontoon? Miten luontosuhdetta tarkastellaan?	Ihminen ei kuulu luontoon	Ihmisessä on sekä luontoon kuuluva että sen ulkopuolinen ulottuvuus	Ihminen kuuluu luontoon
Kyseessä on ihmisen suhde pelkästään itsensä ulkopuoliseen luontoon	1. Ihmisen suhde ulkopuoliseen luontoon 	2a. Ihmisen suhde itsensä ulkopuoliseen ekologiseen ympäristöön 	3a. Ihmisen suhde muuhun luontoon
Kyseessä on ihmisen suhde myös hänen sisäiseen luontoonsa		2b. Ihmisen suhde ekologiseen ympäristöön 	3b. Ihmisen suhde luonnon kokonaisuuteen

Vastakohtana edellä esitetylle ajatusmallille ihminen voidaan nähdä myös täydellisesti luontoon kuuluvana, tätä ajatusmallia taulukossa kuvaavat mallit 3a ja 3b. Tätä luontosuhdetyyppiä voidaan syventää sen mukaan, tarkastellaanko ihmisen ”*omaa suhdetta muuhun luontoon vai luonnon kokonaisuuteen, johon itekin kuuluu*”. Willamon mukaan arkiajattelussa on varsin yleistä nähdä ihminen luontoon kuuluvaksi mutta silti nähdä luonto ihmisestä erillisenä (3a). Ihmisen elämän nähdään perustuvan aineellisessa mielessä luontoon, mutta mielletään kuitenkin luonnon olevan jotain ulkopuolista, kuten metsiä tai järviä. Luontosuhteen näkeminen siten, että ihminen nähdään kuuluvaksi luontoon ja että siinä tarkastellaan luontoa kokonaisuutena johon ihminen itekin kuuluu (3b), on

harvinaisempaa. Tätä lähestymistapaa ovat käyttäneet ja kannattaneet Willamon mukaan lähinnä eräät ympäristöfilosofit ja ympäristökasvatuksen tutkijat. (Willamo, 2005, s. 176–179.)

Kolmas tapa jäsentää luontosuhdetta on dialektinen, joka sijoittuu edellä esitettyjen ajatusmallien välille, taulukossa mallit 2a ja 2b kuvaavat tätä mallia. Dialektisessä ajatusmallissa ihminen nähdään sekä luontoon kuuluvaksi että sen ulkopuoliseksi. Ihminen nähdään luontoon kuuluvana esimerkiksi elintoimintojensa puolesta, mutta toisaalta sen ulkopuolisena inhimillisen ulottuvuutensa vuoksi. Inhimillisyydellä tarkoitetaan tässä ihmisen erityispiirteitä, kuten tietoisuutta tai teknologista osaamista. Mallissa alatyyppejen 2a ja 2b välinen ero ei ole merkittävä. 2a -tyypissä tarkastellaan ihmisen suhdetta ulkopuoliseen ekologiseen ympäristöön ja 2b -tyypissä ihmisen nähdään taas osittain kuuluvan ekologiseen ympäristöönsä. (Willamo, 2005, s. 176–179.)

Pauli Vuolle (1992), viitaten aiempaan tutkimukseen (Eagles, 1980), jäsentää ihmisen luontosuhdetta jakamalla sen kolmeen osaan: välttävä, luontokäyttäytyminen ja lähestyvä. Välttävä luontosuhde on negatiivinen, dominoiva ja hyväksikäyttävä. Myös tieteellinen luontosuhde voi olla tai voi muuttua negatiiviseksi, jolloin ihmisen katsotaan kuuluvan luonnon ulkopuolelle. Välttävä luontosuhde voidaan nähdä myös luonnosta vieraantumisen prosessina. Luontokäyttäytymiseksi luonnehdittuun luontosuhteeseen kuuluvat neutraalisuus, esteettisyys ja naturalistisuus. Jos luontosuhde perustuu edellä mainituille ominaisuuksille, on se silloin määrittelemätön tai epävakaa. Luontosuhde on vahvimmillaan lähestyvänä suhteena. Tällöin siihen kuuluu ekologisuus, humanisuus sekä moraalisuus.

Luontosuhteen määritelmässä korostuu erityisesti se, kuinka läheisesti ihmisen katsotaan kuuluvan luontoon. Willamon ja Vuolleen esittelemissä luontosuhteen jaotteluissa on nähtävissä vahvoja samankaltaisuuksia, ihminen nähdään joko täysin luontoon kuuluvaksi tai siitä kokonaan erilliseksi. Willamon dialektinen ajatusmalli ja Vuolleen luontokäyttäytyminen ovat näiden ääripäiden välissä, ihminen nähdään osaksi linkittyneenä luontoon ja osaksi siitä erillisenä. Willamon mukaan dialektinen ajattelumalli on luontoajattelun kannalta edullisin. Koska ihmisen nähdään olevan osaksi luontoon kuuluva ja osaksi erillinen siitä, tuo se esiin myös ihmisen inhimillisen puolen ja sitä kautta ihmisen vastuun toiminnastaan. (Willamo, 2005, s. 178)

Erityisesti Vuolleen mallissa on nähtävissä vahva arvojärjestelmä, välttävään luontosuhteeseen liittyy vain negatiivisia piirteitä ja vastaavasti lähestyvään suhteeseen vain positiivisia. Luontosuhteen määritelmässä onkin vahvoja arvotuksia hyvästä ja huonosta luontosuhteesta, ja niissä on nähtävissä huoli ihmisen vieraantumisesta luonnosta ja siitä, miten se vaikuttaa luonnon hyväksikäyttöön. Luontosuhteessa painottuu selkeästi suhde nimenomaan luonnonympäristöihin, kun taas ympäristösuhteeseen voidaan nähdä kuuluvan paitsi luontosuhde myös suhde rakennettuihin ja sosiaalisiin ympäristöihin. Meillä jokaisella on suhde ympäristöömme, olimmepa vieraantuneita luonnosta tai emme.

2.3.2 Paikkakiintymys

Paikkakiintymykselle, *place attachment*, on kirjallisuudessa monia erilaisia määritelmiä ja painotuksia. Yleisesti sillä kuitenkin tarkoitetaan sidettä ihmisen ja hänelle merkityksellisen paikan, mielipaikan, välillä. Paikkakiintymys ilmenee positiivisesti koettuina siteinä paikkaan ja se on useimmiten tiedostamatonta. Se on ilmiönä moniulotteinen ja monimutkainen, se on sekoitus tunteita, tiedollisuutta ja käyttäytymistä. Paikkakiintymyksen sanotaan syntyvän ympäristösuhteen tavoin pidemmän ajan kuluessa, mutta toisaalta paikkaan ihastuminen voi johtaa myös kiintymyssuhteen nopeaan syntymiseen. Kuten ympäristösuhde, myös paikkakiintymys muuttuu ajan saatossa, lapset ja aikuiset kokevat heille läheiset paikat eri tavoin. Lasten kiintymyssuhde on helpommin ja nopeammin muuttuva, sillä iän karttuessa heidän kokemuksensa ja ymmärryksensä muuttuvat. Yi-Fu Tuanin (2006) mukaan kiintymyssuhde vakiintuu vasta kypsällä aikuisiällä, jota Tuan pitää ”*ihmisen elinkaaressa melkoisen pitkäaikaisena seisakkeena*”. Tällöin ymmärryksemme paikasta muuttuu enää vähän, ja kiintymyssuhdekin vakiintuu. (Devine-Wright, 2011; Scannell & Gifford, 2009; Tuan, 2006.)

Kiintymyksen kohteena oleva paikka voi vaihdella kooltaan ja saavutettavuudeltaan, se voi olla tietty tarkkaan rajattu fyysinen paikka tai vaikkapa erämaa-alueet ylipäänsä. Osa tutkijoista näkee kiintymyksen syntyvän paikkaan liittyvistä sosiaalisista suhteista ja osa fyysisistä suhteista, toiset näkevät nämä molemmat tekijät merkittävinä paikkakiintymyksen syntymiselle. Paikkaan voidaan siis kiintyä paitsi sen tarjoamien sosiaalisten suhteiden takia, esimerkiksi perheen läheisyyden, myös paikan fyysisten ominaisuuksien tarjoaminen elämysten ja kokemusten vuoksi. Paikkakiintymys voi syntyä paitsi yksilö- myös ryhmä- tai kulttuuritasolla. Yksilötasolla paikkakiintymyksen nähdään

syntyvän ympäristösuhteen tavoin henkilökohtaisten kokemusten kautta, sen syntyyn vaikuttavat muun muassa paikassa vietetyn ajan pituus, paikkaan liittyvät sosiaaliset suhteet sekä paikan jaetut merkitykset. (Devine-Wright, 2011; Scannell & Gifford, 2009; Vorkinn & Riese, 2001.)

Paikkakiintymyksen tutkimusta pidetään mielekkäänä ja tärkeänä, sillä sen avulla voidaan ymmärtää paremmin esimerkiksi ihmisten suhtautumista pakkomuuttoihin tai heidän mielipaikkoja uhkaaviin ympäristöongelmiin. Joissain tutkimuksissa nähdään, että vahvalla paikkakiintymyksellä on yhteys ihmisen toimintaan ympäristömyönteisesti, mutta tätä yhteyttä ei pidetä itsestään selvyytenä. Esimerkiksi Marit Vorkin ja Hanne Riese (2001) ovat tutkineet paikkakiintymyksen merkitystä ympäristömyönteisyyteen. Heidän tutkimuksensa tuli siihen lopputulokseen, että ympäristömyönteisyyttä voidaan ennustaa tietyillä tekijöillä, esimerkiksi naiset ja nuoret ovat yleensä ympäristömyönteisempiä kuin miehet ja vanhemmat ihmiset, mutta paikkakiintymyksen suoraa yhteyttä ympäristömyönteisyyteen ei pystytty toteamaan. Suurten ja äkillisten muutosten yhteyttä paikkakiintymyksen heikkenemiseen on kuitenkin pidetty todennäköisenä. Muutokset fyysisessä ympäristössä voivat muuttaa paikan merkitystä, ja aiheuttaa näin surua, ahdistusta sekä tunteen menetyksestä. Merkittävän paikan menetys ja tästä johtuva paikkasuhteen katkeaminen voi synnyttää myös tunteen historiattomuudesta. Historiattomuuden kokemus vaikuttaa merkittävästi paitsi ihmisten identiteettiin myös hyvinvointiin. Voimakas reagointi muutokseen voi ilmetä jopa masennuksena. Kyky sopeutua muutokseen vaikuttaa paikkasuhteen jälleenrakentumisen mahdollisuuksiin. Muuttuneeseen ympäristöön tutustuminen ja siinä edelleen toimiminen edesauttavat sopeutumista ja uudenlaisen paikkasuhteen syntymistä. Tutkimuksissa on toisaalta myös todettu, että muutos ei välttämättä vaikuta negatiivisesti paikkakiintymykseen. (Autti, 2015; Devine-Wright, 2011; Kaján, 2014.)

Esimerkiksi Patrick Devine-Wright (2011) tutki asukkaiden suhtautumista uusiutuvan merienergian käyttöönottoon Pohjois-Irlannissa ja tutkimustulosten mukaan totesi, että muutos ei välttämättä merkitse paikkakiintymyksen heikentymistä. Tutkimuksesta nousi esille kaksi tärkeää seikkaa, muutos itsessään ei suoranaisesti aiheuta muutoksia paikkakiintymykseen ja suhtautuminen muutokseen on riippuvainen sen kontekstista. Devine-Wrightin mukaan tutkimuksen tulosten perusteella voidaan päätellä, että muutoksen vaikutus paikkakiintymykseen riippuu siitä, millaisia arvoja ja merkityksiä muutokselle on annettu. Kyseessä olevassa tutkimuksessa muutokseen suhtauduttiin

positiivisesti, koska sen nähtiin tuovan lisämahdollisuuksia sekä lisäarvoa paikalle. Lisäksi suhtautumiseen vaikutti muutoksen konteksti, eri tutkimuspaikkakunnilla muutoksella nähtiin olevan erilaisia merkityksiä. Eri paikkakuntien asukkailla oli toisaalta erilaisia huolia liittyen merienergian käyttöönottoon ja myös erilaisia positiivisia odotuksia. Devine-Wright selitti näitä eroavaisuuksia paikkakuntien erilaisella profiililla. Toisella, ekonomisesti heikommalla paikkakunnalla muutokselta odotettiin helpotusta taloudellisiin ongelmiin, vauraammalla paikkakunnalla muutos nähtiin puolestaan erikoisuutena joka lisää paikkakunnan erityistä profiilia. Helene Amundsen (2013) on tullut tutkimuksessaan myös samaan lopputulokseen, ja toteaa että paikkakiintymys voi toimia jopa motivaationa sopeutua muutokseen.

Paikkakiintymyksen lisäksi kirjallisuudessa puhutaan usein myös paikkaidentiteetistä sekä paikkariippuvuudesta. Vaikka nämä käsitteet ovat samankaltaisia, on niillä painotuseroja. Bernardo Hernández tutkimuskumppaneineen (2007) ovat todenneet tutkimuksessaan, että paikkakiintymys syntyy identiteettiä helpommin ja nopeammin uuteen paikkaan muutettaessa. Devine-Wright (2011) näkee paikkakiintymyksen mahdollistavan paikkaidentiteetin syntymisen, tätä näkemystä tukee myös Scannellin ja Giffordin (2009) määritelmä paikkakiintymykselle. Termejä käytetään eri tavoin eri tieteenaloilla, mutta Jorgensenin ja Stedmanin (2005) mukaan niin paikkakiintymys, -identiteetti kuin -riippuvuuskin voidaan nähdä kuuluvaksi paikan taju -käsitteen (*sense of place*) alle. Paikan tajun -käsitettä vielä selkeämpi yläkäsite on paikkasuhde, jota käytetään erityisesti suomalaisessa kirjallisuudessa. Ihmisen ympäristö- ja paikkasuhteita paljon tutkineen Pauli Tapani Karjalaisen (2004, s.60–61) mukaan paikka on ajan, tilan ja minuuden rakentaman todellisuuden tulos. Hänen mukaansa ihmisen paikkasuhde on ”*ruumiillisesti ja kaikin aistein koettuja tunnetiloja, kohdetta koskettavaa havainnointia, kokemista ja tulkitsemista*”.

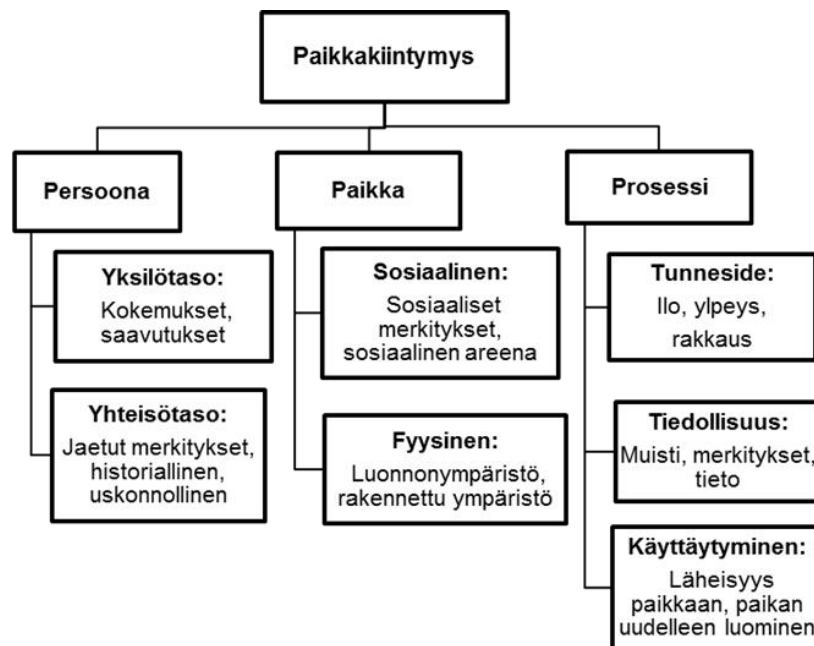
Paikkakiintymyksen tutkimuksessa on kiinnitetty paljon huomiota sen lähikäsitteisiin ja niiden välisiin suhteisiin. Leila Scannellin ja Robert Giffordin (2009) mukaan se kertoo siitä, että paikkakiintymyksen käsitettä ei ole määritelty yksiselitteisesti tai kattavasti. He näkevät paikkakiintymyksen laajempänä käsitteenä, johon kuuluu myös paikkaidentiteetin ja -riippuvuuden piirteitä. Paikkakiintymyksen tutkimusta on kritisoitu myös siitä, että se on keskittynyt liiaksi sen kohteeseen, eli paikkaan. Maria Lewickan (2011) mukaan huomiota tulisi kiinnittää enemmän siihen prosessiin, jonka kautta paikkakiintymys syntyy. Seuraavaksi esiteltävä Scannellin ja Giffordin (2009) kolmiosainen malli

paikkakiintymyksestä pyrkii avaamaan paikkakiintymyksen käsitettä ottaen huomioon sen kaikki ulottuvuudet.

2.3.3 Scannellin ja Giffordin paikkakiintymyksen kolmiosainen malli

Leila Scannell ja Robert Gifford (2009) ovat luoneet kolmiosaisen mallin, joka kokoaa erilaiset näkemykset paikkakiintymyksestä (taulukko 2). Malli koostuu kolmesta eri ulottuvuudesta: persoonasta (*person*), psykologisesta prosessista (*psychological process*) sekä paikasta (*place*). Mallissa pyritään järjestämään yleisesti kirjallisuudessa tunnistettuja määritelmiä paikkakiintymykselle, ja luoda tälle käsitteelle kattava määritelmä.

Taulukko 2. Paikkakiintymyksen kolmiosainen malli Scannellin ja Giffordin (2009) mukaan.

Paikkakiintymyksen syntymiseen tarvitaan aina tekijä, eli **persoonaa**. Kiintymyssuhde syntyy sekä yksilöllisellä että yhteisöllisellä tasolla. Yksilötasolla suhde paikkaan syntyy muistojen ja merkityksellisten tapahtumien kautta, paikka voi olla esimerkiksi ensimmäinen oma koti tai asuinalue. On huomattava, että paikkakiintymyksen synnylle pelkällä fyysisellä paikalla ei välttämättä ole niinkään merkitystä, merkittäviä ovat ne muistot ja merkitykset joita fyysiseen paikkaan liitetään. Yhteisötasolla kiintymys syntyy yhteisesti jaetuista merkityksistä. Paikkakiintymys voi syntyä esimerkiksi sellaiseen

paikkaan, jonka ihmisryhmä kokee merkitykselliseksi oman kulttuurinsa ylläpitämisessä. Myös uskonnon kautta voi syntyä vahva kiintymys pyhäksi koettuun paikkaan, toki uskonnollinen yhteys paikkaan voi syntyä myös yksilötasolla. Paikkakiintymyksestä ei voida sanoa, että se olisi aina puhtaasti yksilöllinen tai yhteisöllinen, sillä esimerkiksi kulttuuriset tekijät voivat vahvistaa yksilöllistä suhdetta tai toisaalta henkilökohtaiset muistot voivat vaikuttaa yhteisölliseen kiintymyssuhteeseen.

Paikkakiintymys ei synny myöskään ilman psykologista **prosessia**. Tästä prosessista voidaan erottaa kolme variaatiota, paikkakiintymys tunnesiteenä (*affect*), paikkakiintymys tiedollisuutena (*cognition*) sekä paikkakiintymys käyttäytymisenä (*behavior*). Tunteilla on suuri rooli paikkakiintymyksen syntymiselle. Tästä todisteena pidetään tutkimuksia, joiden mukaan paikan menettäminen, esimerkiksi sodan seurauksena, synnyttää surullisuuden ja kaipuun tunteita. Paikkasuhteen tuottamat tunteet eivät ole pelkästään positiivisia, ikävät kokemukset paikassa voivat aiheuttaa vihaa ja vastustusta sitä kohtaan. Tästä huolimatta, paikkakiintymykseen liittyviä tunteita pidetään useimmiten positiivisina, ja kiintymys näkyy pyrkimyksenä pysyä läheisenä sellaisen paikan kanssa jossa positiivisia tunteita syntyy.

Paikkakiintymys ilmenee tunteiden lisäksi myös tiedollisena prosessina. Tällä prosessilla viitataan esimerkiksi muistojen syntymiseen sekä siihen, kuinka yksilöt ja yhteisöt liittävät tärkeisiin paikkoihin paitsi tietoa myös erilaisia uskomuksia. Kiintymyksen syntyminen edellyttää myös sitä, että kiintymyksen kohteena oleva paikka tuntuu tutulta ja siitä on syntynyt tietynlainen mielikuva joka vahvistaa suhdetta paikkaan. Tämä voi johtaa myös paikkaidentiteetin syntymiseen. Tunteiden ja kognitiivisen prosessin lisäksi paikkakiintymys voi ilmetä käyttäytymisen kautta. On luontevaa, että vahva kiintymyssuhde tuottaa halun pysyä lähellä sitä paikkaa, joka koetaan tärkeäksi. Tämä halu tai toive voi näyttäytyä esimerkiksi haluna säilyttää konkreettinen läheisyys paikkaan. Ellei konkreettinen läheisyys ole mahdollinen, paikkakiintymys voi ilmetä myös siten, että pyritään luomaan uusi, tärkeää paikkaa muistuttava tila muualle tai muutetaan sellaiseen paikkaan, joka muistuttaa valmiiksi kiintymyksen kohteena olevaa paikkaa. Paikkakiintymystä ei kuitenkaan voida määritellä vain fyysisen läheisyyden perusteella. Kiintymyssuhde voi olla vahva vaikka tärkeäksi koetussa paikassa ei vietettäisikään tiiviisti aikaa. Liian tiivis kiintymyssuhde voi olla myös haitaksi. Paikkakiintymys voi muuttua toimimattomaksi, mikäli paikasta ei olla valmiita muuttamaan edes silloin, kun jääminen merkitsee tärkeiden mahdollisuuksien väliin jättämistä tai jopa hengenvaaraa.

Paikkakiintymyksen syntymiseen tarvitaan persoonan ja prosessin lisäksi itse **paikka**. Scannell ja Gifford pitävätkin paikkaa kolmiosaisen mallin tärkeimpänä ulottuvuutena. Tässä on hyvä muistaa myös Lewickan (2011) esittämä kritiikki paikan korostumiseen paikkakiintymyksen tutkimuksessa. Itse paikkahan ei voi olla yksinään merkityksellinen, paikan merkityksen luo aina persoona, yksilö tai yhteisö, eikä suhdetta paikkaan synny ilman tunnesidettä tai tiedollista prosessia.

Paikka on jaettu mallissa fyysiseen ja sosiaaliseen paikkaan. Sosiaalinen paikkakiintymys syntyy sosiaalisista suhteista, kuuluvuuden tunteesta sekä samankaltaisuudesta paikan muiden asukkaiden kanssa. Tämä kiintymyssuhde on yleensä sitä vahvempi, mitä pidempään yksilö on paikassa oleskellut tai asunut. Scannellin ja Giffordin mukaan osa kiintymyssuhteiden tutkijoista on sitä mieltä, että paikkakiintymyksessä onkin kyse kiintymyksestä niihin henkilöihin ketkä asuvat paikassa tai niihin sosiaalisiin suhteisiin, joita paikka tarjoaa. Paikka toimii siis lähinnä areenana sosiaalisten suhteiden ylläpidolle.

Scannellin ja Giffordin mukaan on kuitenkin selvää, että paikkakiintymys voi syntyä myös paikan fyysisiin ominaisuuksiin. Paikkakiintymyksen kohteet voivat vaihdella yksittäisistä rakennuksista naapurustoihin tai luonnonympäristöihin, kuten metsään tai järveen. Kiintymys ei kuitenkaan välttämättä kohdistu konkreettisesti itse paikkaan, vaan yksilöt kiintyvät paikan fyysisiin elementteihin ja siihen mitä ne edustavat. Esimerkkinä tästä Scannell ja Gifford pitävät kiintymistä sellaiseen paikkaan, missä on samanlainen ilmasto kuin yksilön lapsuudessa on ollut. Tärkeää ei siis olekaan varsinaisesti juuri kiintymyksen kohteena oleva paikka, vaan paikan fyysinen elementti joka muistuttaa lapsuudesta.

Paikkakiintymystä tutkittaessa olennainen kysymys on, se mitä merkityksiä paikkakiintymys tarjoaa yksilöille ja yhteisöille. Merkittävät paikat tarjoavat ihmisille työkalut selviytymiseen sekä tunteen turvallisuudesta. Turvallisuuden tunteen lisäksi yksilöt kiintyvät sellaisiin paikkoihin, jotka tukevat heitä heidän tavoitteidensa saavuttamisessa, esimerkiksi paikka tarjoaa mahdollisuuden työnteolle tai tärkeälle harrastukselle. Paikkakiintymys parantaa myös yksilön itsesäätelyä, ja edesauttaa näin tavoitteiden saavuttamista. Paikkakiintymys tarjoaa myös tunteen jatkuvuudesta ja kuuluvuudesta. Jatkuvuuden tunne syntyy yksilön paikkaan liittyvien muistojen kautta, paikat muistuttavat menneistä tapahtumista ja antavat yksilölle mahdollisuuden verrata nykyistä itseään menneeseen. Jatkuvuuden tunne syntyy myös yhteisöllisessä paikkakiintymyksessä, esimerkiksi erilaisten yhteisöjen suhde heille kulttuurisesti ja

historiallisesti merkittäviin paikkoihin. Yksilötasolla paikkakiintymyksestä syntyvä kuulumisuuden tunne voi olla merkittävässä asemassa esimerkiksi yksilön identiteetin ja itsetunnon rakentamisessa. (Scannel & Gifford, 2009.)

Edellä esitetty Scannellin ja Giffordin kolmiosainen malli on kattava esitys paikkakiintymyksen määritelmäksi. Vaikka tekijät korostavatkin paikan merkitystä paikkakiintymyksessä, he huomioivat kuitenkin sen, että paikka on aina riippuvainen sen kokijasta eli ihmisestä. Kaikilla kolmella osa-alueella, persoonalla, prosessilla ja paikalla, on yhtäläinen rooli paikkakiintymyksessä. Kiintymyssuhdetta ei voisi syntyä ilman näistä jostaista. On kuitenkin oletettavaa, että nämä kolme osa-aluetta nousevat eri tavoin esiin esimerkiksi Oulujoki-kyselyä analysoitaessa. Vastauksissa voi painottua juurikin fyysisen paikan merkitys, vaikka tiedetään, ettei se yksinään riitä paikkakiintymyksen synnylle.

Vaikka paikkakiintymyksen määritelmässä on usein painotettu kiintymykseen liittyviä positiivisia tunteita, on kuitenkin muistettava että kiintymyssuhteeseen voi liittyä myös negatiivisia tai ristiriitaisia tunteita (Devine-Wright, 2011). Paikkakiintymys ei ole myöskään pysyvä tila, se muuttuu ympäristösuhteen tavoin ihmisen elinkaaren aikana. Paikkakiintymyksellä ja ympäristösuhteella on samankaltaisuuksia myös niiden syntytaivoissa ja niiden ilmenemisessä ihmisen käyttäytymisessä. Näiden käsitteiden, sekä luontosuhteen, välisiin suhteisiin palataan opinnäytetyön pohdinnassa, ja niiden pohjalta pyritään saavuttamaan kattava käsitys ympäristösuhteesta.

3 Oulujoki-aineisto

Tässä opinnäytetyössä perehdytään ympäristösuhteen käsitteeseen paitsi tutkimuskirjallisuuden myös jo aiemmin kerätyn kyselyaineiston pohjalta. Tutkimuskysymykset ja aineisto ohjaavat tutkimusta laadullisen tutkimuksen puolelle kvantitatiivisen tutkimuksen sijaan. Kvalitatiivinen tutkimus on Silvastin (2014, s. 33–48) mukaan ensisijaisesti aineistonkeruun ja aineiston analyysin menetelmä. Ominaista laadulliselle tutkimukselle on se, että aineiston kerääminen ja analysointi tapahtuvat osaksi limittäin, sillä usein aineistoa on täydennettävä tai laajennettava analyysin edetessä. Samalla myös tutkimuskysymykset voivat tarkentua tai jopa muuttua, joten laadulliselle tutkimukselle ei voida luoda tiettyä järjestystä jonka mukaan sen pitäisi kulkea. Tutkimusprosessi onkin tärkeää raportoida tarkasti, jotta tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida.

Perinteisiä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä ovat esimerkiksi haastattelut, kyselyt, havainnointi sekä erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Sisällönanalyysissa aineistona voi olla kaikki sellaiset aineistot jotka ovat kirjallisessa muodossa, tai muutettavissa sellaiseen. Aineistona voidaan käyttää paitsi tutkijan itsensä keräämää aineistoa, sekundaariaineistoa, eli esimerkiksi henkilökohtaisia päiväkirjamerkintöjä ja organisaatioiden asiakirjoja tai, kuten tässä tutkimuksessa, aiempien tutkimusten aineistoa. Aineistot voivat olla myös muodoltaan hyvin erilaisia, esimerkiksi pitkiä elämäkerrallisia tekstejä tai vaikkapa lyhyitä survey-kyselyiden avovastauksia. (Silvasti, 2014, s.33–48; Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 71–90.)

3.1 Kysely tutkimusaineiston keruumenetelmänä

Kysely- ja haastattelututkimukset, eli niin sanotut surveytutkimukset, ovat paikallaan silloin, kun halutaan tietää tosiasiallisia faktoja vastaajista tai kun tutkitaan, mitä ihmiset ajattelevat tai mikä heidän toimintaansa ohjaa. Surveytutkimuksella voidaan selvittää paitsi täsmällisiä myös arvionvaraisia tosiasiatietoja (Uusitalo, 1991). Täsmällisiä tosiasiatietoja ovat esimerkiksi vastaajan ikä, asuinpaikka ja koulutus. Arvionvaraisia tietoja puolestaan ovat sellaiset faktat, joihin on olemassa oikea vastaus mutta jota ei voida olettaa vastaajan muistavan täsmällisesti, esimerkiksi kysymyksessä voidaan tiedustella vastaajan arviota siitä, kuinka usein viimeisen vuoden aikana hän on vierailut tietyssä paikassa.

Haastattelu- ja kyselytutkimuksen välille ei ole syytä tehdä suurta eroa, vaikka ne eivät synonyymeja olekaan. Haastattelulla tarkoitetaan yleensä tilannetta, jossa tutkija haastattelee yksilöä tai ryhmää ja kirjaa vastaukset muistiin, kyselyssä puolestaan tiedonantajat täyttävät itse kyselylomakkeen. Haastattelun etuna voidaan pitää sen joustavuutta, haastattelija voi halutessaan toistaa kysymyksen, tarkentaa sitä tai viedä keskustelua eteenpäin tiedonantajan kanssa. Haastattelut ovat kuitenkin usein aikaa vieviä eivätkä mahdollista kovinkaan suurta tiedonantajien joukkoa. Kyselyssä tutkija ei pääse tarkentamaan kysymyksiään, mutta tavoittaa suuremman joukon vastaajia, olettaen tietenkin että kyselyn saaneet ovat kykeneväisiä vastaamaan kysymyksiin kirjallisesti. Kyselyillä on usein myös mahdollisuus saada tietoa arkaluonteisimmista aiheista, tiedonantajien on todettu olevan avoimempia ja rehellisempiä silloin kuin tiedonkeruutilanteessa on mahdollisuus pysyä täysin anonyymina ja etäällä tutkimuksen tekijöistä. (Räsänen & Sarpila, 2013; Tuomi & Sarajarvi, 2009.)

Kyselytutkimus voidaan toteuttaa eri tavoin. Tiedonantajat voivat täyttää kyselylomakkeen kotonaan tai valvotussa ryhmätilanteessa. Riippuen kyselyn luonteesta, kysely voidaan jakaa vastaajille postitse tai sähköisesti, jolloin tutkijalla eikä tiedonantajalla ole mahdollista tarkentaa kyselyn tarkoitusta tai yksittäisiä kysymyksiä. Joissain tapauksissa kyselyvastaukset kerätään henkilökohtaisesti, jolloin tutkijan on mahdollista vielä tarkentaa epäselviä vastauksia. Internetin käytön yleistyessä myös verkkokyselyt ovat yleistyneet aineistonkeruun tapana. Verkkokyselyt ovat helposti käytettävissä, niiden kustannukset ovat yleensä matalat ja ne ovat helposti lähetettävissä suurellekin joukolle vastaajia. Verkkokyselyyn vastaaminen edellyttää kuitenkin vastaajalta mahdollisuutta ja taitoja internetin käyttöön ja se tarkoittaa usein sitä, että vanhempiin ikäryhmiin kuuluvat ovat nuorempiin verrattuna epätodennäköisempiä vastaamaan kyselyyn. (Räsänen & Sarpila, 2013; Uusitalo 1991.)

Kyselyä laadittaessa on otettava huomioon, millaisiin kysymyksiin tutkimuksen toivotaan vastaavan. Täysin strukturoidulla kyselyllä on tarkoitus saada tiedonantajan vastaus jokaiseen kysymykseen valmiiksi annettujen vaihtoehtojen sisällä. Tällöin vastaukset voidaan kvantifioida helposti. Täysin strukturoiduilla kyselyillä ei yleensä saada sellaista aineistoa, jota voitaisiin mielekkäästi analysoida laadullisin menetelmin. Kyselyn avulla on kuitenkin saavutettavissa mielekästä aineistoa myös laadulliseen tutkimukseen. Tällöin kysymysten asettelu ei voi olla täysin strukturoitu, vaan tiedonantajilla täytyy olla mahdollisuus vastata omin sanoin ja kertomuksellisesti avoimiin kysymyksiin. Usein

kyselytutkimuksen ongelmaksi nousee vastaamattomuus tai vastausten vähäsanaisuus. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan vastaamattomuus ei ole laadullisessa tutkimuksessa ongelma yleistettävyyden kannalta, sillä laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei olekaan yleistää. Ongelmaksi muodostuukin se, että aineiston jäädessä pieneksi, voidaan kyseenalaistaa se, valaiseeko tutkimus laisinkaan tutkittavaa ilmiötä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 71–90; Uusitalo, 1991, s.89–98.)

3.2 Oulujoki-aineiston esittely

Tässä opinnäytetyössä käytetään aineistona syksyllä 2014 tehdyn Oulujoki-kyselyn vastauksia. Kyselyaineisto on osa tutkimusaineistoa, joka on kerätty *Oulujoen moninaiskäytön vaihtoehdot ja hyödyt* -esiselvityshanketta varten. Hankkeen lähtökohtana olivat muutospaineet Oulujoen toimintaympäristössä. Vuoden 2013 lopussa päättyi Oulujoen alueen kuntien, ELY-keskusten sekä voimayhtiön välinen joen moninaiskäytön puitesopimus ja sen jäljiltä kaivattiin ajankohtaista tietoa siitä, kuinka joen käyttöä tulisi kehittää. Tämän hankkeen tavoitteena oli selvittää Oulujoen moninaiskäytön kehittämisen mahdollisuuksia, ja hankkeen aikana luotiin Oulujokivisio. Visio on tarkoitettu ohjaamaan joen moninaiskäytön kehittämistä ja resurssien suuntaamista. Hanketta veti Oulun yliopiston Thule Instituutti ja sen rahoittajina toimivat Euroopan unionin aluekehitysrahasto, Muhoksen ja Utajärven kunnat sekä Oulun yliopisto. (Autti & Karjalainen, 2015.)

Oulujoki on osa Suomen viidenneksi suurinta vesistöaluetta. Oulujoen vesistö ulottuu itäisessä Suomessa Sotkamon reitin ja pohjoisesta Hyrynsalmen reitin kautta aina Pohjanmeren rannikolle. Itse Oulujoki saa alkunsa Oulujärvestä, Vaalan kunnan alueelta. Joki kulkee myös Utajärven, Muhoksen ja Oulun kuntien alueella. Oulujokea on muokattu voimakkaasti, säännöstelyllä ja rakentamisella on ollut vaikutus niin vesieliöstöön kuin vedenlaatuunkin. Yksi merkittävimmistä joen muutoksista on ollut voimalaitosten rakentaminen. Joen koskialueet ovat hävinneet ja vesieliöstön vaellusyhteydet ovat katkenneet, lisäksi haittaa aiheuttavat vedenkorkeus- ja virtaamavaihtelut. (Autti & Karjalainen, 2015.)

Ympäristösuhteen tutkimisen kannalta Oulujoki on mielenkiintoinen tutkimuskohde. Sen varrelle mahtuu hyvin erilaisia paikkoja ja maisemia, ja voikin olettaa että suhtautuminen jokeen on riippuvainen myös siitä, mistä paikasta käsin jokea katsotaan ja koetaan.

Ensisijaisesti Oulujoki mielletään varmasti luonnonympäristöksi, mutta sen moninaisuuden vuoksi siitä on löydettävissä luonnonympäristön lisäksi myös rakennettua ympäristöä. Jokeen liittyy myös sosiaalinen puoli, se yhdistää yksilöitä paitsi fyysisesti myös jaettujen merkitysten kautta (Korjonen-Kuusipuro, 2012). Oulujoki on mielenkiintoinen kohde myös siksi, että suomalaisten mielipaikat liittyvät hyvin usein vesistöihin (esim. Korjonen-Kuusipuro, 2012; Rossi, 2015).

Oulujoki-kysely suunnattiin Oulujokivarren mökkiläisille ja asukkaille. Kysely toteutettiin webropol -kyselynä, joka oli linkitettyä Muhoksen ja Utajärven kuntien, Oulujoen reitti ry:n sekä Thule-instituutin internetsivuille. Hankkeesta ja siihen liittyvästä kyselystä tiedotettiin paikallisissa lehdissä sekä radiossa. Kysely avautui lokakuun lopussa 2014, ja vastausaikaa oli noin kuukausi. Kyselyssä selvitettiin ensin vastaajien taustatietoja, kuten ikä, sukupuoli ja asuinkunta ja -alue. Kyselyssä esitettiin myös kuusi avointa kysymystä, joissa vastaajia pyydettiin kertomaan omia kokemuksiaan ja näkemyksiään Oulujoesta. Ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä tiedusteltiin vastaajien tapoja käyttää Oulujokea, seuraava kysymys puolestaan selvitti kuinka usein vastaajat käyvät joella tai sen rannalla. Kolmannessa ja neljännessä avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan Oulujoen hyvistä ja huonoista puolista, huonoja puolia tarkennettiin kysymällä minkälaisia haasteita tai ongelmia joen käyttöön liittyy. Viidennessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan ideoita ja toiveita joen käytölle ja sen kehittämiseksi. Viimeisessä, ja tämän tutkimuksen kannalta kenties mielenkiintoisimmassa kysymyksessä tiedusteltiin joen merkitystä vastaajille. Avointen kysymysten vastausten pituus vaihteli muutamista sanoista useisiin lauseisiin.

Kyselyyn vastasi 126 henkilöä, heistä 63 prosenttia oli miehiä ja naisia 37 prosenttia. Vastaajien iät vaihtelivat jonkun verran, eniten vastauksia saatiin yli 40-vuotiailta eikä vastaajissa ei ollut lainkaan lapsia tai nuoria. Vastaajista 13 prosenttia oli 21–30 -vuotiaita, 23 prosenttia 31–40 -vuotiaita, 18 prosenttia 41–50 -vuotiaita, 27 prosenttia 51–60 -vuotiaita, 14 prosenttia 61–70 -vuotiaita ja 5 prosenttia vastaajista oli yli 70-vuotiaita. Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat asuinkunnakseen jonkun Oulujokivarren kunnista. Eniten vastauksia saatiin Oulusta, noin puolet vastaajista ilmoitti asuinkunnakseen Oulun. 25 prosenttia vastaajista oli kotoisin Muhokselta, 12 prosenttia Utajärveltä ja Vaalasta 4 prosenttia. Muiden vastaajien, noin 5 prosenttia, asuinkunta oli joku muu.

Vaikka kysely on teetetty alun perin toista tutkimusta varten, tarjoaa aineisto vastauksia myös tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Aineiston analysointi tapahtuu tietenkin tässä tutkimuksessa itsenäisesti ja tämän tutkimuksen lähtökohdista käsin.

4 Tutkimuksen metodologia

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu se, että tutkimustulokset ovat aina sidoksissa havaintomenetelmiin ja tutkijaan. Tuomi ja Sarajärvi (2009, s. 17–24) puhuvat teoriapitoisuudesta tarkoittaessaan sitä, että ”*se, millainen yksilön käsitys ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan tai millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään, vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin*”. Koska tutkimuksella ei pystytä saavuttamaan objektiivista tietoa, on tutkimuksen laatuun kiinnitettävä huomiota. Hyvän laadun saavuttamiseksi on tutkimuksessa kiinnitettävä huomiota siihen, että käytetyt lähteet ovat tutkimuksen aiheen kannalta keskeisiä ja niitä käytetään uskottavasti.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena ei ole löytää yksinkertaista ja yleispätevää totuutta ympäristösuhteesta. Pyrkimyksenä on koota eri tieteenalojen, ja tutkijoiden, antamia merkityksiä ympäristösuhteelle ja selvittää, ovatko nämä merkitykset myös Oulujokikyselyn vastauksissa. Tutkimus nojaa fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen sekä sisällönanalyysin menetelmiin. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2009, s. 34–35) fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena on ”*käsitteellistää tutkittava ilmiö eli kokemuksen merkitys*”. Tutkimuksen tarkoitus on siis tuoda esille sellaisia asioita, jotka ovat jääneet ”*unohduksiin*”, asioita joita pidetään itsestään selvyyksinä tai joita on koettu, mutta niitä ei ole tietoisesti ajateltu.

Laadullisen tutkimuksen analyysi jaetaan usein induktiiviseen tai deduktiiviseen analyysiin. Induktiivisessa analyysissä päättely etenee yksittäisestä yleiseen, ja deduktiivisessa analyysissä yleisestä yksittäiseen. Induktiivisessa lähestymistavassa pyritään analysoimaan aineistoa ilman teorian vaikutusta. Tavoitteena on nostaa esille aineistosta nousevia yksityiskohtia ja yhdistää niitä suuremmiksi kokonaisuuksiksi, ja tehdä näin päätelmiä todellisuudesta. Deduktiivisessa lähestymistavassa puolestaan teoriolla on merkittävä rooli aineiston analysoinnissa. Aineistoa käsitellään vain ennalta valitun teorian avulla, ja sen pohjalta luodaan myös valmiit koodit aineiston analysoinnille. Fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimukseen ei katsota kuuluvan induktiivinen päättelyn logiikka, sillä yksittäisten tapausten tai vastausten perusteella ei voida luoda uutta teoriaa. Tätä perustellaan sillä, että tutkijan on mahdotonta tulkita ja analysoida tutkimusaineistoaan täysin ilman aiemman teorian vaikutusta. Tieteellinen päättely voi olla edellä esitettyjen induktiivisen ja deduktiivisen lisäksi abduktiivista. Tällöin teoria

muodostuu kahden edellä mainitun päättelyn logiikan välissä. Analysointi ei tapahdu täysin ilman teoriaa, vaan sitä ohjaa aiempi teoria ja sen luomat luokittelut, mutta analysoinnissa ei jätetä huomiotta niitä asioita jotka eivät sovi aiempaan teoriaan. (Silvasti, 2014; Tuomi & Sarajärvi, 2009.)

Induktiivinen, deduktiivinen sekä abduktiivinen päättelyn logiikka ovat myös tapoja toteuttaa sisällönanalyysia. Seuraavaksi perehdytäänkin tarkemmin laadullisen sisällönanalyysin toteuttamiseen.

4.1 Laadullinen sisällönanalyysi tutkimuksen metodina

Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen perustyökaluista. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat sisällönanalyysiin, silloin kun ”*sisällönanalyysilla tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä*”. Sisällönanalyysi ei ole vain yksittäinen metodi vaan sitä voidaan käyttää myös tutkimuksen teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysi ei ole yksin laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, sitä voidaan käyttää myös määrällisen tutkimuksen analyysimenetelmänä. Kvantitatiivisen tutkimuksen parissa tosin sisällönanalyysin sijasta puhutaan sisällön erittelystä. Sisällön erittelyn tavoitteena on kuvata määrällisesti tutkittavan aineiston sisältöä, sisällönanalyysi puolestaan pyrkii kuvaamaan aineiston sisältöä sanallisesti. Usein tutkimuksissa kuitenkin käytetään sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen periaatteita aineiston esittelyssä ja analysoinnissa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 91–124.)

Sisällönanalyysin menetelmin on mahdollista analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti, pyrkimyksenä on usein luoda kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiiviissä ja yleisessä muodossa. Tässä tutkimuksessa maailmasuhde nähdään samankaltaisena kuin yleisesti myös tulkinnallisessa ja postmodernissa sisällönanalyysissa. Todellisuutta ei tarkastella sen ulkopuolelta, vaan tutkimuksessa puhutaan maailman sisältä käsin. Kantava ajatus tässä maailmasuhteessa on se, ettei ihminen kykene tietämään enempää kuin mitä hänellä on ymmärryksensä kautta mahdollista. Todellisuus on siis inhimillistä ajattelua. Tämän maailmasuhde on linjassa myös aiemmin esitellyn ympäristön määritelmän kanssa. Molemmat rakentuvat ihmisen kokemuksista, niin yksilöinä kuin yhteisöinä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009.)

Vaikka sisällönanalyysin avulla on suhteellisen helppo päästä analysoinnin alkuun, on tutkijan hyvä tietää tarkemmin sen toteuttamistavoista ja menetelmistä. Näin tutkimuksen eteneminen on perusteltua ja tutkimuksen tulokset laadukkaampia. Sisällönanalyysin avulla saadaan kuitenkin vain kerättyä aineisto mielekkääksi kokonaisuudeksi johtopäätösten tekoa varten. (Silvasti, 2014; Tuomi & Sarajärvi, 2009.) Sisällönanalyysia onkin kritisoitu juuri siitä, että se jää tuloksineen tyhjäksi. Ulla-Maija Salo (2015) toteaa sisällönanalyysin ongelman olevan juuri se, että analyysi jää luokitteluun ja alkuvaiheen analyysiin. Tätä kritisoitua lopputulosta voidaan kuitenkin välttää perehtymällä sisällönanalyysin teoriaan, ja käyttämällä sitä jämäkästi ja perustellusti. Seuraavassa luvussa perehdytään tarkemmin siihen, millä tavoin sisällön analyysia voidaan toteuttaa, ja mikä tavoista sopii tämän tutkimuksen tavoitteisiin.

4.2 Aineistolähtöinen, teorialähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi

Ennen tutkimusaineiston analyysia, on aineisto saatava tutkittavaan muotoon. Haastattelut on litteroitava ja valmiiksi kirjallisessa muodossa oleva aineisto on hyvä muokata sellaiseksi, että itse analyysin teko on helppoa, esimerkiksi vastaukset muutetaan sähköiseen muotoon. Analyysia aloittaessa on Silvastin (2014) mukaan hyvä muistaa, että sillä tarkoitetaan aineiston ”erittelemistä, jäsentämistä tai tarkastelemista”. Tavoitteena on useimmiten löytää aineistosta samankaltaisuuksia ja saavuttaa sen avulla syvällisempi ymmärrys tutkittavasta aiheesta. Tavoitteena voi olla myös kehittää uutta teoriaa syntyneen ymmärryksen pohjalta.

Itse analyysin tekeminen on vaihteleva prosessi ja sitä tehdään koko tutkimusprosessin ajan. Analyysiin kuuluu aineiston hajottaminen osiin, käsitteellistäminen ja koonti uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi, 2009). Sisällönanalyysia voidaan toteuttaa kolmella tapaa: aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti sekä teoriaohjaavasti. Näitä voidaan kutsua myös induktiiviseksi, deduktiiviseksi ja abduktiiviseksi lähtökohdaksi.

Aineistolähtöisessä analyysissa tutkija aloittaa aineiston analyysin ilman valmiita teoriasta nousevia koodeja tai ennako-oletuksia. Analyysin tulee perustua täysin aineistoon itseensä ja siitä nousevien koodien, tai analyysiyksiköiden, perusteella pyritään luomaan luokituksia joiden avulla voidaan vastata opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Aineistolähtöinen analyysi voidaan jakaa kolmeen osaan: aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja käsitteellistäminen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108). Aineiston

pelkistämässä siitä erotellaan tutkimuksen kannalta epäolennainen materiaali pois. Pelkistämisen jälkeen aineistoa ryhmitellään, eli siitä etsitään samankaltaisia ilmaisuja jotka yhdistetään luokaksi. Näin syntynyt alaluokka nimetään sitä kuvaavalla käsitteellä. Syntyneitä alaluokkia ryhmitellään jälleen uudelleen siten että syntyy yläluokkia, joista puolestaan ryhmitellään lopulta yhdistävä luokka. Ryhmittelystä päästään analyysin viimeiseen osaan, eli käsitteellistämiseen. Luokituksia yhdistelemällä pyritään käsitteellistämään aineistosta nousevat ilmaisut ja sen pohjalta luodaan teoreettisia käsitteitä sekä tutkimuskysymysten kannalta olennaisia johtopäätöksiä. Aineistolähtöistä sisällön analyysia on kritisoitu siksi, että täysin puhdasta aineistolähtöisyyttä pidetään mahdottomuutena sillä tutkija ei pysty hävittämään aiempaa tietoaan tai käsityksiään. (Salo, 2015; Tuomi & Sarajärvi, 2009.)

Sisällönanalyysin voi toteuttaa myös teorialähtöisesti. Teorialähtöinen sisällönanalyysi lähtee liikkeelle teoriasta nousevasta koodistosta. Tutkija perehtyy tutkimuksen teoriaan jo ennen aineistoon tutustumista, ja luo valmiin koodiston teorian perusteella, koodisto voi olla esimerkiksi käsittekartta tai tema. Analysoinnissa pyritään löytämään nimenomaan valmiiseen koodistoon sopivia luokitteluja, aineistoa analysoidaan siis vain teorian näkökulmasta ja kaikki muu jää tutkimuksen ulkopuolelle. Teorialähtöisellä sisällönanalyysillä pyritäänkin usein testaamaan tai laajentamaan jo olemassa olevaa teoriaa, ei luomaan uutta. (Salo, 2015; Silvasti, 2014.)

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan teorialähtöisessä sisällönanalyysissä lähdetään liikkeelle analyysirungon muodostamisesta. Analyysirunko voi olla hyvin väljä, jolloin aineistosta voidaan poimia paitsi asiat jotka kuuluvat runkoon, myös ne asiat jotka jäävät rungon ulkopuolelle. Asioista, jotka jäävät analyysirungon ulkopuolelle, voidaan muodostaa uusia luokituksia aineistolähtöisen analyysin menetelmin. Analyysirunko voi olla myös strukturoitu, tällöin aineistosta kerätään vain ne asiat, jotka sopivat runkoon. Analyysirungon luomisen jälkeen edetään sisällönanalyysin tavoin aineiston pelkistämiseen sekä ryhmittelyyn ja luokitteluun.

Kolmas tapa toteuttaa sisällönanalyysia on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin sanotaan olevan yleisin tapa toteuttaa aineiston analysointia, siinä yhdistyvät sekä aineisto- että teorialähtöinen sisällönanalyysi (Silvasti, 2014). Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä ei pitäydytä tiukasti vain aineistosta tai teoriasta nousevissa luokitteluissa, vaan tasapainotellaan näiden molempien välillä. Analyysi

itsessään etenee samojen vaiheiden kautta kuin aineisto- ja teorialähtöisessä tavassa, aineistoa siis pelkistetään ja siitä ryhmitellään eri ylä- ja alatasen luokituksia. Poikkeavaa on se, että analyysia voi ohjata tutkijan aiempi tietämys teorioista, mutta teoriasta ei luoda tiukkaa analyysirunkoa jonka kautta analysointi tapahtuisi. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa luokittelu elää koko tutkimusprosessin ajan. Tutkijan täytyy siis olla avoin sille, että aineistosta voi nousta esille sellaisia luokituksia jotka eivät suoraan vertaudu aiempaan teoriaan. (Silvasti, 2014; Tuomi & Sarajärvi, 2009.)

Ulla-Maija Salo (2015, s. 181) ehdottaa, että teoriaohjaavuuden sijasta tulisi puhua ”*aineiston ajattelemisesta teorian kanssa*”. Hänen mukaansa aineistolähtöinen sisällönanalyysi on mahdoton, sillä teorialähtöistä tutkimusta ei pystytä toteuttamaan eikä toisaalta teorialähtöinen sisällönanalyysikään tuota tarpeeksi syvällistä analyysia tutkimusaineistosta. Ratkaisuna onkin ajatella aineistoa teorian kanssa, tällöin teoria on osana tutkimusta jo aineiston valinnasta lähtien mutta ei sido itse analyysin tekemistä liiaksi. Aineiston analysoinnin tulisikin olla koko ajan kehittyvää, eikä sille voida Salon mukaan antaa tiettyjä raameja jonka mukaan analysoinnin tulisi edetä.

Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi tapahtuu teoriaohjaavasti. Aiempaa teorialähtöisyyttä ei pystytä sulkemaan analyysistä täysin pois, mutta toisaalta aineistoa pyritään analysoimaan avoimesti, siten ettei mielenkiintoisia näkökulmia jätetä pois tutkimuksesta vain sen takia, ettei se sovi ennalta määrättyyn analyysirunkoon. Salon esittämän kritiikin, eli tutkimuksen ohuuden välttämiseksi, analyysin teossa pyritään aineiston syvempään tulkitsemiseen, ei vain mekaaniseen ryhmittelyyn ja luokitteluun tai itsestään selvyysien toistamiseen. Joitakin kyselyvastauksia analysoitaessa voidaan käyttää tukena myös tilastollista sisällönanalyysia, näin pyritään saamaan taustatietoa kyselyvastaajista ja ymmärtämään paremmin heidän vastaustensa lähtökohtia. Tutkimuksen luotettavuuden ja läpinäkyvyyden vuoksi on kuitenkin syytä kertoa selkeästi, millä tavoin aineiston analyysi on toteutettu, ja teoriaohjaava sisällönanalyysi tarjoaa tähän parhaat työkalut. Seuraavassa luvussa esitellään tutkimuksen analyysin etenemistä, ja selvennetään, miten teoriaohjaava sisällönanalyysi näkyy aineiston tulokinnassa.

5 Oulujokivarren asukkaiden ja mökkiläisten ympäristösuhde

Tutkimuksen teko aloitettiin perehtymällä laajasti ympäristösuhdetta, sekä sen lähikäsitteitä koskevaan tutkimuskirjallisuuteen. Teorian pohjalta tutkimuskysymykset tarkentuivat, ja saatavilla ollut kyselyaineisto tarkensi tutkimuksen kohdetta edelleen. Koska tutkimusaineistoa oli käytetty jo aiemmassa tutkimuksessa, se oli valmiiksi kirjallisessa muodossa ja vastaukset olivat jaoteltuna kysymysten mukaan. Muutoin vastaukset olivat koskemattomia, aineiston aiempi analysointi ei vaikuttanut tässä tutkimuksessa tehtävään analysointiin.

Aineiston analysointi aloitettiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti. Tutkijalla oli jo vahva teorian tiedämys tutkimusaiheesta mutta analysoinnin alkuvaiheessa aineistoon perehdyttiin mahdollisimman avoimesti. Tavoitteena oli ensin saada kokonaiskuva aineistosta. Seuraavalla läpilukukerralla vastaukset luettiin kysymys kerrallaan ja samalla kirjattiin ylös aineistosta nousevia huomioita. Vastauksia analysoitiin ja luokiteltiin ensin kysymys kerrallaan, ja näin syntyneitä luokitteluita vertailtiin keskenään. Teoria pyrittiin pitämään koko ajan aineiston analyysissä mukana, syntyneitä luokitteluita verrattiin olemassa oleviin teorioihin ja niiden välille pyrittiin synnyttämään keskustelua. Analysoinnin päätteeksi syntyneitä luokkia yhdisteltiin paikkakiintymystä koskevan teorian avulla, huomioiden myös ne luokittelut jotka eivät sopineet suoraan teoriaan.

5.1 Oulujoen käyttötavat ja käyttötiheys

Ensimmäisten avointen kysymysten, ”*miten käytät Oulujokea*” ja ”*kuinka usein käyt joella tai sen rannalla*” vastauksia analysointiin aluksi määrällisen sisällönanalyysin avulla. Näin pyrittiin saamaan taustatietoa vastaajien suhteesta Oulujokeen. Oulujoen käyttötavoista kertovia vastauksia analysoitiin määrällisen sisällönanalyysin lisäksi teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin.

Suurin osa vastaajista kertoi käyvänsä joella tai sen rannalla vähintään viikoittain. 22 prosenttia vastaajista kertoi käyvänsä joella joka päivä, 15 prosenttia 3-5 kertaa viikossa ja 33 prosenttia viikoittain. Vastaajista 2 prosenttia kertoivat käyvänsä joella kerran tai pari vuodessa, 6 prosenttia useita kertoja vuodessa ja 12 prosenttia 1-2 kertaa kuukaudessa. Joen käyttötiheys ei vielä varsinaisesti kerro vastaajien ympäristösuhteesta mitään. Toki

ympäristösuhdetta sekä paikkakiintymystä tutkineiden mukaan paikassa vietetyllä ajalla on merkitystä suhteen syntymiseen, mitä enemmän aikaa paikassa vietetään, sitä vahvempana suhde yleensä näyttäytyy. Tähän kysymykseen ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa pyritäkään vastaamaan, vastauksia ei eritellä sen mukaan kuinka paljon vastaajat viettävät aikaansa joen läheisyydessä. Kysymys antaa kuitenkin taustatiedoksi vastaajista sen, että suurin osa heistä viettää joella tai sen läheisyydessä merkittävän paljon aikaa, ja osalle vastaajista se on arkipäiväinen osa elämää.

Joen käyttötapoja kysyttäessä vastauksista nousi selkeästi esiin se, että jokea käytetään hyvin monipuolisesti. Sitä käytetään muun muassa ”*rentoutumiseen, uimiseen, auringonottoon, kalastamiseen, veneilyyn.*” Joella vietetään aikaa myös muun muassa mökkeillen, saunoen, retkeillen, sienestäen ja metsästäen. Toisaalta jokea käytetään hyväksi myös arkitoinnoissa, esimerkiksi matonpesussa sekä talousveden lähteenä.

Joella toteutettavista harrastustoiminnoista eniten mainintoja saivat kalastus, uinti sekä veneily. Liikuntaharrastusten lisäksi joella tarkkaillaan vuodenaikojen vaihtumista ja eläinten toimintaa, valokuvataan ja siistitään ympäristöä. Virkistyskäytön lisäksi joki koettiin tärkeäksi hyötykäytön kannalta. Hyötykäyttöön kuuluvat niin matonpesu joen rannoilla kuin veden käyttäminen kastelu- ja pesuvetenäkin, lisäksi siihen voidaan katsoa kuuluvaksi myös kalastus, metsästys sekä joen käyttäminen liikkumiseen. Vastauksista nousi esille myös joen merkitys elpymiselle. Niissä mainittiin psyykinen voimaantumisen, rauhoittuminen ja virkistyminen, lisäksi jokimaisemaa ihailtiin ja jokivarren luonnosta nautittiin. Vaikka vastausten mukaan joella harrastetaan paljon, nousi sieltä esiin myös huoli joen kunnosta ja sen vaikutuksesta erityisesti kalastukseen. Vastauksissa kritisoitiin myös heikkoja mahdollisuuksia joen virkistyskäyttöön muutoin kuin oman rannan avulla.

Oulujoen käyttötavat voidaan jaotella **virikistyskäyttöön, hyötykäyttöön** sekä **elpymiseen** (taulukko 3). On tärkeää kuitenkin huomata, että luokittelu ei ole yksinkertaista sillä useat vastaukset sopivat useampaan luokkaan. Esimerkiksi kalastus ja metsästys voidaan katsoa kuuluvaksi sekä virkistys- että hyötykäyttöön, lisäksi vastaajat voivat kokea niillä olevan myös elvyttäviä vaikutuksia. Luokat eivät tule myöskään aineistossa täysin tasapuolisesti esille, suurin osa vastauksista kuului virkistyskäyttöön, elpymiseen viittaavia vastauksia oli löydettävissä vähiten.

Taulukko 3. Oulujoen käyttötavat.

Joen käyttötapa	Pelkistetty ilmaus	Luokittelu
<i>Kalastus, metsästys, uinti, veneily, hiihto, melonta mökkeily, luonnontarkkailu, retkeily, ulkoilu, valokuvaus.</i>	Harrastustoiminta Vapaa-ajanvietto	Virkistyskäyttö
<i>Kalastus, veden käyttö talous- ja kasteluvetenä, mattojen pesu, liikkuminen.</i>	Veden käyttö Elinkeino	Hyötykäyttö
<i>Psyykkinen voimaantuminen, rauhoittuminen, virkistyminen, maiseman ihailu, vuoden aikojen ja luonnon seuraaminen.</i>	Ihailu Arvostus	Elpyminen

Tutkimuksessa on ympäristösuhdetta määriteltäessä todettu, että ympäristösuhde voidaan nähdä yksilön vallan käyttönä, ympäristöä voidaan hallita fyysisesti tai mentaalisesti (Korjonen-Kuusipuro, 2012, s. 28). Fyysinen hallinta on nähtävissä vastauksissa joen hyötykäyttönä, ympäristöä käytetään konkreettisesti hyödyksi vaikkapa vedenkäytön kautta. Vastauksissa tätä edustivat esimerkiksi veden käyttäminen kastelu- ja pesuvetenä sekä mattojen pesu joen rannalla. Mentaalinen hallinta perustuu puolestaan yksilön kokemuseräiseen tietoon ympäristöstään jonka perusteella hän toimii siinä tietyllä tavalla. Vastaajien toimet joella ja sen ympäristössä perustunevat pitkälti tottumukseen, osa vastaajista kertoo viettäneensä joella aikaa jo lapsuudessa ja jatkavansa samojen toimien parissa edelleen. Vastauksista ilmenee myös tietynlaiset rutiinit, kalastamassa käydään usein tutuissa paikoissa, vuoden aikojen ja luonnon seuraaminen tapahtuvat vanhasta tottumuksesta. Koska kyselyssä ei perehdytty tarkemmin vastaajien historiaan Oulujoen kanssa, ei vastausten perusteella pystytä kuitenkaan analysoimaan tarkemmin ympäristön mentaalisen hallinnan puolta.

5.2 Oulujoen hyvät ja huonot puolet

Seuraavissa kysymyksissä tiedusteltiin Oulujoen hyviä ja huonoja puolia. Mielenkiinnon näiden kysymysten vastauksissa herätti jo ennen tarkempaa analyysia se, että joen hyvistä

puolista oli saatu 108 vastausta kun taas huonoista puolista kerrottiin 123 vastauksessa. Oulujoen hyvistä puolista kertovista vastauksista oli havaittavissa nopeasti samankaltaisuuksia kuin edellisen kysymyksen vastauksissa, kuten joen käyttötavoissa myös hyvissä puolissa näkyi selkeästi mahdollisuus virkistys- ja hyötykäyttöön sekä elpymiseen. Vastaajat kertoivat kuitenkin joen hyvistä puolista laajemmin, eikä vastauksia voida suoraan jakaa kolmeen edellä mainittuun luokkaan.

Analysointia tarkennettaessa vastauksista nousi esille uusia puolia virkistys- ja hyötykäytön sekä elpymisen lisäksi. Yksi merkittävä hyvä puoli Oulujoessa koettiin olevan sen luonto. Kasvistoa sekä eliöstöä pidettiin monipuolisena, omaleimaisena sekä vaihtelevana, myös joen pituus ja syvyys herättivät positiivisia tunteita. Joen vettä pidettiin vastauksissa hyvänä tai ”yllättävän puhtaana”, myös joen paikoitellen muuttuva virta nähtiin hyvänä puolena. Joen maisemallisuus nousi esiin useassa vastauksessa, vuodenaikojen mukaan muuttuva jokimaisema oli vastaajille tärkeä: ”*Tarpeeksi iso, hieno virta. Kaupungissa on upeaa, kun talot puut ja valot heijastuvat veteen... elämän virta.*” Nämä ajatukset Oulujoen hyvistä puolista liittyvät selkeästi joen fyysisiin ominaisuuksiin, joki ja sen ympärille levittäytyvä luonto itsessään nähdään tärkeänä. Eräässä vastauksessa suurimmaksi tekijäksi nostettiin se, ”*että se on joki ja olemassa*”.

Oulujoen historiallisuus nousi vastauksissa vahvasti esille. Joen koettiin viestivän menneistä ajoista, niin yhteisöllisellä kuin yksilöllisellä tasolla. Se kuuluu vastaajien mukaan kiinteästi jokivarren paikkakuntien historiaan, erityisesti Oulun kaupungin menneisyyteen. Vastauksissa ei eritelty tarkemmin, mikä joen historiassa oli erityisen merkittävää mutta sen koettiin vaikuttaneen paikalliseen kulttuuriin. Yksilötasolla joen historiallisuus näkyi vastaajien muistoissa joesta heidän lapsuudessaan: ”*Aina lapsena kävin uimassa monesti päivässä, siis lapsuus tulee mielee...*”. Joen historiallisuus näkyi myös sitoutumisena jokimaisemaan, ”*melkein koko ikäni joen rannalla asuneena se on osa maisemaa jota varmaan kaipaa jos täytyisi muuttaa pois.*”

Oulujoen hyvinä puolina pidettiin myös sen mahdollistamia toimintoja, ”*nykyisellään joki on virkistyskäyttöön mitä mainioin...*”. Vastauksissa nousi esille voimakkaasti muun muassa kalastus, ulkoilu, uinti sekä veneily joen mahdollistamina virkistystoimintoina. Lisäksi joen hyvänä puolena nähtiin palvelut, leirintäalueet, siirtolapuutarha-alue sekä kahvilat. Nämä vastaukset ovat linjassa aiemman kysymyksen, joen käyttötavat, vastausten kanssa; joen hyvänä puolena nähdään se, että se mahdollistaa vastaajien

harrastus- ja vapaa-ajantoiminnan. Samankaltaisuuksia vastauksissa oli havaittavissa myös sellaisissa vastauksissa, joissa viitattiin joen elvyttävään vaikutukseen. ”*Se on vaan ihana ja rauhoittava*”, jokea pidettiin vastauksissa myös virkistävänä sekä turvallisenä.

Oulujoen nähtiin mahdollistavan myös muita kuin vapaa-ajantoimintoja, sitä pitkin pääsee liikkumaan, sen vettä voidaan käyttää raakavetenä ja se toimii myös energiantuottajana. Joen hyötykäyttämistä vesivoimaan pidettiin osassa vastauksissa joen hyvänä puolena: ”*Vesivoimalaitosten suoma huoltovarmuus ja energiansaanti*” ”*kulttuurimaisema, -perintö, joka nykyään tuottaa sähköä*”. Toisaalta myös itse voimalaitokset nähtiin joissain vastauksissa positiivisena, voimalaitoksia ja niihin liittyvää muuta infrastruktuuria pidettiin ”*komeina*”. Määrällisesti tulkiten energiantuotanto ei saanut montakaan mainintaa joen positiivisena puolena, ennemminkin vastauksista oli tulkittavissa huoli voimalaitosten vaikutuksesta joen käyttöön ja sitä ympäröivään luontoon.

Oulujoen hyvinä puolina vastaajat siis pitivät jokea itseään **fyysisenä paikkana**, sen **historiallisuutta**, sen **käyttömahdollisuuksia** niin virkistys- kuin hyötykäyttöön sekä sen **elvyttävää vaikutusta** (taulukko 4.). Vastauksia verrattaessa Scannellin ja Giffordin (2009) paikkakiintymyksen malliin, on huomattavissa että vastaukset mukailevat niitä asioita joiden myötä paikkakiintymyksen nähdään syntyvän. Paikkakiintymyksen syntyyn vaikuttavat paitsi itse fyysinen paikka ja sen ominaisuudet, myös sen tarjoamat mahdollisuudet sekä yhteisöllisyys ja sosiaalisuus. Paikan fyysinen puoli oli vastauksissa vahvasti esillä, jokea ihailtiin ja arvostettiin omana itsenään. Toisaalta tärkeäksi koettiin myös joen historiallisuus, vastauksissa mainittiin yksilöllinen historiallisuus omakohtaisten muistojen kautta mutta myös yhteisöllinen historia, jaettu ymmärrys joen menneisyydestä ja merkityksestä. Joessa tärkeänä pidettiin myös sitä, että se mahdollisti niin virkistys- kuin hyötykäytön, joki tarjoaa siis mahdollisuuden harrastamiselle tai jopa työnteolle sekä tukee energiantuotannon avulla yhteiskunnan toimivuutta. Joen sosiaalinen puoli ei korostunut merkittävästi joen hyviä puolia käsittelevissä vastauksissa, joki koettiin merkitykselliseksi sen historian ja kulttuurin vuoksi mutta sen ei kerrottu edesauttavan sosiaalisten suhteiden ylläpitoa.

Taulukko 4. Oulujoen hyvät puolet.

Joen hyviä puolia	Pelkistetty ilmaus	Luokittelu
<i>Iso ja todellinen virta, joen pituus ja syvyys, saavutettavuus, maisemallisuus, monimuotoinen luonto.</i>	Joen koko ja virtaama Maisema Luonto	Joki fyysisenä paikkana
<i>Rikas kulttuuri ja historia, menneisyys, kaupungin sydän, muistot.</i>	Yksilöllinen ja yhteisöllinen historiallinen merkitys	Historiallisuus
<i>Uimarannat, venevajat, mahdollisuus uintiin, veneilyyn ja ulkoiluun, kalastus leirintä-alue, palvelut, vedenkäyttö, energiantuotanto, liikkuminen</i>	Virkistyskäyttö Hyötykäyttö	Joen käyttö
<i>Turvallinen, rauhallinen rauhoittava, virkistävä, ihana.</i>	Positiiviset tunne-ilmaisut	Joen elvyttävä vaikutus

Kyselyssä pyydettiin vastaajia kertomaan Oulujoen hyvien puolien lisäksi joen huonoista puolista. Kuten jo aiemmin on todettu, vastauksia saatiin hieman enemmän koskien joen huonoja puolia. On kuitenkin huomattava kysymyksen tarkka asettelu: ”Mitä huonoja puolia koet joessa olevan? Mitä haasteita tai ongelmia joen käyttöön liittyy?”. Kysymyksessä ei siis pyritty saamaan edelliseen kysymykseen, joen hyviin puoliin liittyviin vastauksiin, täysin vastakkaisia ajatuksia. Tarkentavat kysymykset antoivat vastaajille mahdollisuuden tuoda esille myös sellaiset asiat, jotka voidaan kokea pääsääntöisesti positiivisina, mutta joissa nähtiin olevan haasteita ja parannettavaa. Hyvissä ja huonoissa puolissa nousikin esille pitkälti samankaltaisia asioita, esimerkiksi veden laatu nähtiin sekä positiivisena että negatiivisena seikkana. Vastausten ristiriitaisuutta voidaan selittää esimerkiksi sillä, että ongelmat ja haasteet koetaan varsin yksilöllisesti. Veden laatu voidaan kokea hyvin yksilöllisesti. Jopa riippumatta tieteellisistä tuloksista vettä voidaan pitää huonolaatuisena vaikka se täyttäisi yhteiskunnallisesti

määrätyt hyvän veden kriteerit. Toinen selittävä tekijä erinäkökulmista veden laatuun voi olla tietenkin maantieteellinen sijainti. Oulujoki on pitkä ja sen varrelle mahtuu monenlaisia paikkoja, joten niin vedenlaatu kuin virtauskin voivat vaihdella suuresti eri paikoissa.

Oulujoen haasteena nähtiin monia seikkoja liittyen joen käyttöön. Joen virkistyskäyttöä hankaloitti heikko infrastruktuuri, venesatamien, uimarantojen ja nuotiopaikkojen kerrottiin olevan huonossa kunnossa. Lisäksi parannettavaa nähtiin ulkoilu- ja veneilyreiteissä, vastauksissa kritisoitiin erityisesti sitä, ettei veneellä pääse kulkemaan pitkiä matkoja saati merelle asti: *”veneilyreitit lyhyitä voimalaitosten vuoksi”*. Määrällisesti selkeästi eniten mainintoja joen huonona puolena sai veden virtaaman ja korkeuden vaihtelu, *”tuntuvin ongelma jokea käyttäessä, niin uudessa, veneillessä kuin jäiden aikaan on vedenkorkeuden säätely, joka irroittaa lietettä rannoilta ja on epämiellyttävää uudessa, talvella jäät on epävakaa”*. Veden korkeuden suuret vaihtelut aiheuttivat vastaajille ongelmia esimerkiksi rantojen käytössä, matalan veden aikaan joelle pääsy on hankalaa ja veden noustessa esimerkiksi laiturit kokevat kovia. Veden virtauksen koettiin hankaloittavan joen virkistyskäyttöä niin kesällä kuin talvella, voimakkaat virtaaman vaihtelut tekevät kesällä veneilystä haastavaa ja jopa vaarallista, talvella joen jäätymisongelmat aiheuttavat sen että joen jää on epävakaa eikä sille pääse turvallisesti esimerkiksi hiihtämään tai kalastamaan.

Joen huonoiksi puoliksi koettiin myös sen virkistys- sekä hyötykäytöstä johtuvat haitat. Vedenäällä tapahtuva moottoriurheilu aiheuttaa meluhaittoja sekä vaaratilanteita, joella sanottiinkin olevan paikoin niin paljon käyttäjiä että uimareiden ja veneilijöiden kohtaaminen on vaarallista, *”joskus kesällä on kova hässäkkä moottoriveneiden säntäillessä kanoottien ja uimarien seassa”*. Osassa vastauksista oltiin myös huolissaan joen käyttäjien huolimattomuudesta roskaamisen suhteen, joen rannoille ja veteen päätyy sinne kuulumatonta tavaraa niin yksityisten käyttäjien kuin teollisuudenkin toimesta. Joen hyötykäytöstä nähtiin kuitenkin olevan huomattavan paljon enemmän haittaa kuin virkistyskäytöstä. Oulujoki on valjastettu pitkälti energiantuotantoon ja voimalaitosten toiminnan nähdään aiheuttavan merkittävää haittaa joelle, *”voimalaitokset ovat tappaneet Suomen mahtavimman virran”*. Kuten edellä on jo todettu, energiantuotannosta johtuva veden korkeuden ja virtaaman vaihtelu aiheuttaa merkittävää haittaa joen käytölle, lisäksi sen nähdään pilaavan joen luonnollisuuden sekä pelätään sen vaikutusta veden laatuun.

Jokea ympäröivästä luonnosta ja joen vedestä oltiinkin vastauksissa erittäin huolissaan, *”huoli vesien puhtaudesta on aina olemassa...”*. Vedenlaatuun nähtiin vaikuttavan paitsi voimalaitosten toiminta myös muu teollisuus, huolissaan oltiin muun muassa kaivosteollisuuden sekä turvetuotannon jätevesien laskusta jokeen. Myös maataloudella arvioitiin olevan oma vaikutuksensa veden laatuun ja rehevöitymiseen. Voimalaitosten katsottiin pilaavan myös joen luonnollisuuden. Koska joki on pitkälti säännöstely, ei siinä ole enää jäljellä luonnollisia koskipaikkoja ja vapaata virtaa. Joen patoaminen estää myös vaelluskalojen nousun jokea pitkin. Tätä helpottamaan on rakennettu kalaportaita mutta vastauksissa nähtiin niiden olevan riittämättömiä tai jopa toimimattomia, *”en usko, että jokea saadaan ikinä hyväksi... vaikka kalaportaat saataisiin, niin todennäköisesti lohi ei palaa jokeen...”*. Kalakantojen menetys ja kalastukseen liittyvät ongelmat saivatkin vastauksissa useita mainintoja. Lisäksi nähtiin, että joesta puuttuu kokonaan sen luonnollinen monimuotoisuus, *”muokattu joki ei mahdollista aidosta luonnosta nauttimista”*. Vastauksissa nousi esille myös maisemien pilaantuminen. Voimalaitosrakentamista pidettiin rumana, myös muuta rakentamista rannoille pidettiin liiallisena ja maisemaa rumentavana. Lisäksi maisemaa rumentavat rantavesien kaisloittuminen ja rehevöityminen, myös rantojen hoitamattomuus ja siitä johtuva pusikoituminen sekä metsittyminen pilaavat maisemaa, *”joki ihana, mutta rannat hoitamattomana pajukkoiset...”*. Maisemaa pidettiin tärkeänä paitsi esteettisyyden näkökulmasta myös siksi, että ihmiset löytäisivät joen paremmin ja arvostaisivat sitä enemmän.

Jokeen liittyvänä huonona puolena pidettiin sen fyysisiin ominaisuuksiin ja käyttöön liittyvien haasteiden lisäksi huonosti hyödynnettyjä mahdollisuuksia. Eräissä vastauksessa haasteena nähtiin joen erilaisten käyttötapojen yhteensovittaminen. Muun muassa virkistys- ja hyötykäyttö, asutus ja toisaalta ekologisesti kestävä tilan saavuttaminen ovat vastaajan mukaan kaikki sellaisia asioita jotka tulisi ottaa huomioon joen käytössä. Vastauksissa tuotiinkin esille huoli siitä, ettei *”...kenelläkään ole kokonaisnäkemystä joen tilasta”*. Kokonaisnäkemysten puuttuminen ja erilaisten intressien haastava yhteensovittaminen on johtanut siihen, että Oulujoen tarjoamia mahdollisuuksia ei ole otettu tarpeeksi huomioon. Hyödyntämättömiä mahdollisuuksia nähtiin olevan laajasti liittyen virkistyskäyttöön, matkailuun sekä kuntien imagon kehittämiseen. Joen koettiin olevan näkymättömissä, sitä ei hyödynnetä esimerkiksi Oulussa nähtävyytenä juuri laisinkaan vaan pääpaino joen käytössä on energiantuotannossa. Lisäksi koettiin, ettei joki

ole yhteisesti käytettävissä. Yksityinen maanomistus joen rannoilla koettiin ongelmalliseksi erityisesti kaupunkialueella, esimerkiksi yleisten uimarantojen ja venesatamien puuttuminen hankaloittaa yksityisten ihmisten pääsyä joelle. Eräässä vastauksessa todettiin, että Oulusta puuttuu ”*kaikkien oululaisten joki*”, joelta toivottiin siis enemmän yhteisöllisyyttä.

Oulujoen huonoiksi puoliksi, tai haasteiksi, nähtiin siis joen **käyttöä vaikeuttavat tekijät, käytöstä johtuvat ongelmat, fyysiseen paikkaan liittyvät ongelmat** sekä joen **hyödyntämättömät mahdollisuudet** (taulukko 5). Vastaajat näkivät, että erityisesti joen virkistyskäyttöön liittyy ongelmia, jotka johtuvat paitsi huonosta infrastruktuurista, kuten venesatamien ja uimarantojen heikosta kunnosta, myös energiantuotannosta johtuvasta veden korkeuden ja virtaaman vaihteluista. Toisaalta myös virkistyskäytöstä nähtiin syntyvän negatiivisia puolia, melusaaste ja roskaaminen koettiin yksittäisten ihmisten toiminnasta seuraavana ongelmana. Vastauksissa oltiin huolissaan myös joen käytöstä johtuvasta luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä, roskaamisesta ja saastumisesta. Joen huonona puolena pidettiin myös veden huonoa laatua sekä luonnon ja maiseman pilaantumista. Näitä huonoja puolia, käyttöön liittyvät ja käytöstä johtuvat ongelmat sekä luonnon ja maiseman pilaantuminen, yhdistää voimakkaasti energiantuotannosta syntyvät haasteet.

Vastauksissa korostui hyvin voimakkaasti negatiivinen suhtautuminen voimalaitoksiin, vaikkei sitä pidettykään ainoana vaikuttajana joen pilaantumiseen. Energiayhtiön toimiin oltiin vastauksissa pettyneitä, osa vastaajista koki, ettei yhtiö ole pitänyt kiinni esimerkiksi sovituista säännöstelyrajoista tai ennallistamistavoitteista. Pettymystä ilmaistiin vastauksissa varsin voimakkaasti, joen nähtiin olevan täysin pilalla ja tuhottu. Osa vastaajista myös koki, ettei tilanne tule korjaantumaankaan eikä jokivarren asukkaiden mielipiteitä oteta huomioon, vaikka yleisöltä pyydetään vastauksia jokea koskeviin kyselyihin. Turhautuminen näkyi vastauksissa kuten: ”*ihmiset ovat väsyneet ja turtuneet vuosikymmeniä kestäneeseen pallotteluun eivätkä jaksa huutaa enää kuolleen jokensa puolesta*” tai ”*me kaikki naapurustossa olemme äärimmäisen pettyneitä (voimayhtiön) toimintaan ja asenteisiin.*” Vastaajat ilmaisivat siis huoltaan hyvin voimakkaasti, mutta toisaalta, kuten edellä on todettu, osa vastaajista näki energiantuotannon myös joen positiivisena puolena. Eräässä vastauksessa tämä ristiriita kiteytettiin hyvin: ”*Voimalaitokset ovat realiteetti hyvine ja huonoine puolineen.*”

Joen huonoihin puoliin kerrottiin kuuluvan myös se, kuinka huonosti Oulujoen tarjoamia mahdollisuuksia on hyödynnetty. Energiantuotannon katsottiin olevan määrittävin tekijä joen käytölle, kaikki muut toiminnot joudutaan sopeutumaan sen tuomiin haasteisiin. Hukattuna mahdollisuutena pidettiin erityisesti sitä, ettei joen virkistyskäyttöön ole panostettu tarpeeksi. Virkistyskäytön parantamisen kautta myös matkailijat, ja myös kauempana asuvat paikalliset löytäisivät joen helpommin. Lisäksi maiden yksityisen omistuksen nähtiin heikentävän joen käytön mahdollisuuksia, joelta kaivattiin enemmän ”*kaikelle kansalle*” avointa toimintaa mikä puolestaan lisäisi Oulujoen merkitystä yhteisöllisesti.

Taulukko 5. Oulujoen huonot puolet.

Oulujoen huonot puolet	Pelkistetty ilmaus	Luokittelu
<i>Huonokuntoiset uimarannat, venepaikat sekä retkeilykohteet, huonot ulkoilu- ja veneilyreitit, veden virtaaman ja korkeuden vaihtelu.</i>	Heikko infrastruktuuri Veden säännöstelystä johtuvat haitat	Joen käyttöä vaikeuttavat tekijät
<i>Melu, ruuhkaisuus, roskaaminen, veden virtaaman ja korkeuden vaihtelu, saasteet.</i>	Virkistyskäytöstä johtuvat haitat Hyötykäytöstä johtuvat haitat	Joen käytöstä johtuvat ongelmat
<i>Veden laatu, rehevöityminen, likaisuus, patoaminen, koskipaikkojen puuttuminen, luonnon monimuotoisuuden puute, heikko kalakanta, rumat maisemat.</i>	Luonnontilaisuuden heikkeneminen Saastuminen Maiseman rumuus	Fyysiseen paikkaan liittyvät ongelmat
<i>Erilaisten käyttötapojen yhteensovittaminen, kokonaiskuvan puuttuminen, yksityinen maanomistus, käyttämättömät mahdollisuudet matkailuun, virkistys- ja hyötykäyttöön.</i>	Järjestäytymätön käyttö Yhteisöllisyyden puute	Hyödyntämättömät mahdollisuudet

Vastausten määrästä ja laadusta on helppo päätellä, että Oulujokivarren asukkailla ja mökkiläisillä on huoli joen kunnosta, ja voidaankin pohtia, kertooko huoli erityisen

vahvasta ympäristösuhteesta tai paikkakiintymyksestä. Scannell ja Gifford (2009) toteavat, että tärkeään paikkaan voi liittyä myös negatiivisia tunteita mutta paikkakiintymys yleensä määritellään positiivisten tunteiden avulla. Kuten tässä opinnäyteytössä on aiemmin todettu, ei paikkakiintymys ja ympäristömyönteinen toiminta välttämättä ole suorassa yhteydessä toisiinsa. Paikkakiintymys voi toimia myös motivaationa sopeutua tärkeän paikan muutokseen, mutta tällöin muutoksella täytyy olla nähtävissä joku positiivinen puoli vaikka se herättäisikin huolta. Oulujoki-aineiston perusteella voitaisiin sanoa, että kiintymys Oulujokeen tuottaa positiivisten tunteiden lisäksi myös huolta joen kunnosta, mutta sen perusteella ei voida ottaa kantaa siihen, johtaako huoli todelliseen toimintaan. Voidaan kuitenkin olettaa, että huoli on olennainen ja luonnollinen osa Oulujokivarren asukkaiden ja mökkiläisten suhdetta jokeen, joen toivotaan säilyvän käyttökelpoisena myös tuleville sukupolville.

5.3 Toiveita joen käytön suhteen sekä vastaajien antamia merkityksiä joelle

Oulujoki-kyselyssä vastaajat saivat kertoa myös toiveitaan joen käytön suhteen. Ajatuksia ja ideoita joen käytölle tuli runsaasti, vastauksia saatiin 110. Osassa vastauksissa paneuduttiin ideointiin varsin syväälle, toisissa taas tyydyttiin toteamaan nykyisen käytön olevan riittävää. Vastaukset vaihtelivatkin laajasti, toisaalta oltiin sitä mieltä että *”nykykäyttö ihan ok”* ja *”nykyinen riittää”*, mutta toisaalta nähtiin että *”sähkövoiman tuotantoon valjastettulla joella vain rajalliset mahdollisuudet”*.

Vastauksista nousi esille toive joen luonnollisuuden palauttamisesta tai ylläpitämisestä. Toivottiin, että muun muassa veden laadusta, rantojen siisteydestä sekä kalakannasta pidetään huolta ja niitä myös parannetaan. Vastauksissa myös toivottiin, että *”joki voisi säilyä ensisijaisesti jokena eikä välineenä/alustana, jolle keksitään käyttöä ja toimintaa”* sekä *”joen ääni pitäisi kuulua, se antaa joelle kasvot”*. Energiantuotannon aiheuttamia haasteita, veden korkeuden sekä virtaaman vaihtelua sekä vaelluskalojen reittien puutteita toivottiin minimoitavan, vaikka vastauksissa oltiinkin realistisia sen suhteen, että voimalaitoksista tuskin pystytään luopumaan.

Vaikka joen luonnollisuutta haluttiin ylläpitää ja korostaa, siltä kaivattiin myös parempaa rakennettua infrastruktuuria. Vastauksissa toivottiin muun muassa monipuolisia ulkoilu- ja veneilyreittejä, leirintäalueita sekä uimapaikkoja. Infrastruktuurin parantaminen liittyy läheisesti virkistyskäytön edistämiseen, joelle toivottiin parempia mahdollisuuksia

esimerkiksi uintiin, veneilyyn, melontaan, retkeilyyn sekä kalastukseen, eli niihin samoihin asioihin joista vastaajat kertoivat jo esimerkiksi joen käyttötavoissa sekä sen hyvinä puolina. Virkistyskäyttöä pidettiin vastauksissa merkittävänä: ”...*Virkistyskäyttö tärkein; kalastus, veneily, retkeily, kulttuuriperinnön elvyttäminen palvelisi matkailua...*”. Virkistyskäyttöön liittyen toivottiin paitsi infrastruktuurin parantamista myös voimalaitosten juoksutusten järjeistämistä, ”*voisiko juoksutukset tehdä yöaikaan... Ja voisiko sen tehdä viikolla eikä viikonloppuna, jolloin ihmisiä on enemmän viikonloppuvapaalla...*”. Huomattavaa vastauksissa oli se, että joen käytön toivottiin liittyvän suurimmaksi osaksi vapaa-ajan virkistyskäyttöön, toiveita perinteisen hyötykäytön suhteen esitettiin melko vähän. Toiveita hyötykäytön suhteen olivat esimerkiksi mahdollisuus matonpesuun, vedenkäyttöön sekä vesiliikennöintiin. Lisäksi toivottiin, että ”...*ranta-asukkaat saisivat osan ravinnostaan joesta ja käyttäisivät kotimaista kalaa.*” Kalastuksen ja kalakannan parantaminen nousi vastauksissa selvästi esiin, sitä toivottiin paitsi joen käytön parantamisen kannalta myös sen luonnontilaisuuden edistämiseksi.

Virkistys- ja hyötykäytön lisäksi joen käyttöä toivottiin kehitettävän matkailun ja palveluiden avulla. Matkailu sekä palvelut voitaisiin nähdä uudenaikaisina hyötykäytön muotoina, niitä toivottiin kehitettävän kuitenkin luonnon ehdoilla: ”*Kunpa kaupungin päättäjät ymmärtäisivät, millaisia luontoarvoja ja virkistäytymismahdollisuuksia asukkaille ja turisteille on tarjolla aivan kaupungin keskustassa ilman mitään tyhjämpäiväisiä ja luontoa tuhoavia huvipuistohömpötyksiä.*” ”*Toivoa sopisi, että visionäärit ymmärtäisivät ekologisesti kestävästä luonnonvarojen käytöstä edes sen potentiaalisen markkinointiarvon.*” Toisaalta myös palvelurakenteen lisääminen joelle nähtiin mahdollisuutena kehittää Oulujoen käyttöä matkailuun. Vastauksissa esitettiin erilaista toimintaa eri vuodenajoille: ”*Jokilaivaravintoloita kesäksi, talvella aurattu jääpyörä/luistelurata/ylläpidetyt kunnan hiihtoladut, makkarakojuja kevätpäiville.*” Kahvila- ja ravintolatoimintaa sekä yleisiä venelaitureita ja yleisölle avointa vesiliikennettä ehdotettiin useammassa vastauksessa, samalla jokea toivottiin tehtävän näkyvämmäksi jokivarren kunnissa. Kalakantojen parantaminen nähtiin tärkeäksi myös matkailun kannalta, kalastusmatkailussa nähtiin paljon potentiaalia Oulujoen imagon nostamiseksi.

Matkailukäyttöön liittyen toivottiin myös erilaisia tapahtumia Oulujoelle. Vastauksissa mainittiin esimerkiksi tervasoututapahtumat, kotiseuturetket sekä opastoiminta niin kalastukseen kuin muuhunkin matkailuun. Tapahtumien toivottiin lisäävän joen

historiallisuuden esille tuloa, eräässä vastauksessa toivottiin että *”...kunnat voisivat järjestää vuoroperiaatteella Oulujoen historiaa, uittoa, tervansoutua ja voimalaitosten rakentamista koskevia seminaareja, joissa luonnontutkijat, tekniikan edustajat, historiantutkijat ja kuvataiteilijat yms. voisivat käsitellä Oulujokea.”* Joen historiallisuuden siis toivottiin pysyvän esillä joen toimintaa kehitettäessä, kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja siirtämistä seuraaville sukupolville pidettiin tärkeänä.

Myös toive yhteisöllisyydestä nousi vastauksissa selkeästi esille. Kaipuu yhteisöllisyyteen on nähtävissä vastauksissa, joissa toivottiin vaikkapa yleisiä ja yhteisiä uimarantoja, *”rantakalastusmahdollisuuksia jokamiehelle”* sekä erilaisia yleisötapahtumia. Seuraavassa vastauksessa tiivistyy paitsi toive luonnollisuudelle, virkistyskäytölle sekä matkailulle myös ajatus joesta yhteisöllisyyttä ja kuuluvuuden tunnetta lisäävänä tekijänä: *”Kunnostetun ja ennallistetun joen rannoille tulee rakentaa kaiken kansan uimapaikkoja ja venevalkamia, jotta kaikki paikalliset asukkaat voisivat hyödyntää joen virkistyskäyttöä ja näin entistä syvemmin juurruttaa itsensä ja lapsensa Oulujokilaakson alueeseen parhaana mahdollisena asuin paikkana maailmassa.”* Vastaus kertoo vahvasta kiintymyksestä Oulujoen alueeseen, jonka toivotaan siirtyvän myös sukupolvilta toisille. Yhteisöllisyyden näkyminen vastauksissa on antoisaa ympäristösuhteen tutkimuksen kannalta, sillä suhde ei ole vain yksilön ja paikan välinen suhde. Yhteisöllisyys -näkökulma ei ole tullut juuri esille aiemmissa vastauksissa, esimerkiksi joen hyvät puolet liittyivät pitkälti joen fyysisiin ominaisuuksiin ja sen mahdollistamiin toimintoihin, toki yhteisöllisyys näkyi niissä vastauksissa joen historiallisuuden kautta. Vastauksissa, jotka koskivat Oulujoen huonoja puolia, yhteisöllisyyden puute oli nähtävissä jossain määrin, esimerkiksi yhteisesti käytössä olevien rantojen vähäisyys nähtiin ongelmallisena. Onkin siis luontevaa, että kokemus yhteisöllisyyden puutteesta johtaa sellaisiin toiveisiin, joilla Oulujoen yhteisöllistä puolta voidaan parantaa.

Vastaajien toiveet joen käyttöön liittyivät joen **luontoympäristön ylläpitämiseen, yhteisöllisyyteen** sekä **joen käyttöön**, tarkempi esitys luokittelusta on nähtävissä taulukossa 6. Voidaan sanoa, että esitetyt luokittelut eivät kerro vastaajien ympäristösuhteesta, vain heidän toiveistaan Oulujoen käytön suhteen. Vastauksista voidaan kuitenkin päätellä, että esille tuodut asiat ovat vastaajille tärkeitä. Ne kertovat siitä, millaisena he haluaisivat Oulujoen nähdä ja mikä voisi edesauttaa tai parantaa heidän ympäristösuhdettaan tai jopa kiintymystään Oulujokeen. Vastaukset ovat siis

käyttökelpoisia myös ympäristösuhdetta tutkittaessa, näitäkin asioita vastaajat pitävät joessa merkityksellisinä.

Kristiina Korjonen-Kuusipuro (2012) on tutkinut väitöskirjatutkimuksessaan Vuoksen vesistön äärellä asuvien ihmisten ympäristösuhdetta ja suhteessa tapahtuneita muutoksia. Tutkimuksessaan hän nostaa esille ajatuksen siitä, että Vuoksi on muuttunut aikojen saatossa arkipäivän toimintojen viitekehyksestä elämysten tarjoajaksi. Joen äärellä ei enää samalla mittakaavalla pestä vaikkapa mattoja, niin kuin ennen on tehty, ja nykyään toiminta joella keskittyy esimerkiksi jokimaiseman katseluun ja ihailuun. Oulujoki-aineiston perusteella ei pystytä toteamaan, millaisia muutoksia joen käytössä on tapahtunut sillä tutkimuksessa ei haettu syvempää historiallista otetta. Vastauksista on kuitenkin huomattavissa, että joen hyötykäyttö, esimerkiksi juuri matonpesu, tulee kyllä esille mutta voimakkaampana vastauksissa esiintyy joesta nauttiminen virkistyskäytön kautta sekä elvyttävien kokemusten hakeminen vaikkapa jokimaiseman ihailun avulla. Voidaan siis olettaa, että Oulujoen käytössä on tapahtunut samankaltaista historiallista muutosta, minkä Korjonen-Kuusipuro on todennut tapahtuneen Vuoksen osalta.

Taulukko 6. Vastaajien toiveita Oulujoen käytölle.

Toiveita Oulujoen käytölle:	Pelkistetty ilmaus	Luokittelu
<i>Veden laatu pidetään hyvänä, puhdas luonto, kalakannan parantaminen, veden virtauksen ja korkeuden vaihtelusta aiheutuvien haittojen korjaaminen, maiseman siisteys, viihtyisyys.</i>	Luonnollisuus Ennallistaminen Haittojen minimoiminen	Luontoympäristön ylläpitäminen
<i>Yhteiskäytössä olevat rannat, saunat ja venesatamat, yleisötapahtumat, matkailu, kahvilat ja ravintolat, vesiliikenne joen näkyvyys, historiallisuus, jokimaisemaan juurtuminen.</i>	Historiallisuus Matkailu Yhteisesti käytettävät palvelut	Yhteisöllisyys
<i>ulkoilu- ja veneilyreittien parantaminen, pääsy joelle sekä joelta merelle, uimarantojen ja retkikohteiden kunto, kalastus, uinti, hiihto, veneily, vesiliikenne, matonpesu, raakaveden käyttö, matkailu.</i>	Infrastruktuurin parantaminen Virkistyskäyttö Hyötykäyttö Matkailu	Joen käyttö

Oulujoki-kyselyssä pyydettiin vastaajia kertomaan myös siitä, mitä Oulujoki heille merkitsee. Vastaukset vaihtelivat yhden tai muutaman sanan vastauksista monisanaisiin kuvailuihin joen merkityksellisyydestä. Suurimmassa osassa vastauksia joelle annettiin positiivinen merkitys, mutta sillä oli myös muunlaisia merkityksiä vastaajille. Vastauksista oli selkeästi havaittavissa jako positiivisiin, negatiivisiin sekä välinpitämättömiin merkityksiin. Joen kerrottiin aiheuttavan huolta, surua ja jopa kateutta, *”nykytilassaan aiheuttaa surua ja kateutta tornio- simo ja kiiminkijokea kohtaan”* *”Oulujoki on hukkaan heitetty mahdollisuus”*. Oulujoen nykyistä kuntoa pidettiin esimerkkinä nykyihmisen ajattelelemattomuudesta ja tyhmyydestä. Joissain vastauksissa kerrottiin, että vastaajat olisivat valmiita palaamaan joelle, mikäli sen kunto ennallistettaisiin, *”voisin muuttaa takaisin... jos joki saataisiin ennalleen”*. Toisaalta vastauksista oli löydettävissä myös ajatus siitä, että joki on merkityksellinen vaikka joen tilaan ei oltaisikaan tyytyväisiä, *”Oulujoki ja ranta on ollut minulle ja perheelleni sekä edesmenneille vanhemmilleni hyvin merkityksellinen ns. sielun maisema. Joen nykyinen tila on äärimmäisen masentava...”*. Osa vastaajista kertoi joen olevan heille oikeastaan merkityksetön, *”se vain on, ei sille mahda mitään...”* *”...ei ole syntynyt valitettavasti mitään rakkaussuhdetta. Nyt se on vain rahantekoväline.”* *”merkitys vähäinen”*.

Eniten joelle annettiin kuitenkin positiivisia merkityksiä. Joki koettiin merkityksellisenä esimerkiksi sen mahdollistaman virkistyskäytön kannalta: *”tärkein vapaa-ajanviettopaikka”* *”harrastuspaikka”*. Myös joen hyötykäyttö koettiin merkitykselliseksi *”lapsuuden perheen toimeentulo saatu voimalaitoksesta”* *”juon sitä. Se on siis hyvin tärkeä”*. Oulujoki koettiin siis merkitykselliseksi sen tarjoamien toimintojen kautta. Myös näissä vastauksissa yksittäisenä toimintona kalastus nousi merkittävimpänä esille. Nämä toimintaan liittyvät merkitykset eivät kuitenkaan nousseet vastauksissa yhtä vahvasti esille, kuin esimerkiksi vastauksissa liittyen Oulujoen hyviin tai huonoihin puoliin.

Oulujoella nähtiin olevan myös merkittävä historiallinen sekä kulttuurinen merkitys. Oulujoki nähtiin *”historiallisena kulttuurimaisemana”* joka on tärkeä elementti jokaiselle jokivarren kunnalle, joki on *”kotikunnan sydän”*. Jokea pidettiin Oulun kaupungille elintärkeänä elementtinä, se on muun muassa asuinympäristöä elävöittävä tekijä, jota ei tulisi pilata liiallisella rakentamisella.. Joella kerrottiin olevan myös yhteisöllisyyttä lisäävä vaikutus, *”kesäisin joki yhdistää rantojen asukkaita ja talvisin näemme naapureita hiihtolenkillä”*. Joen historian merkitys oli myös vastaajille suuri, *”joki on aikoinaan mahdollistanut asumisen ja kulkemisen alueella ja arvostan sitä sen vuoksi edelleen”*.

Historiallisuuden merkityksen ymmärtämistä ja kunnioittamista pidettiin myös tärkeänä, *”...Oulujoki merkitsee minulle nyt lähinnä kotikunnan sydäntä. Ymmärrystä kotikaupunkini synnyn, kasvun ja kehityksen vaiheista. Ainutlaatuisen arvokasta ja elävää kulttuuriperintöä”*. Oulujoki nähtiin myös kansallisesti merkittävänä, vanhana ja kuuluisana lohijokena.

Historiallisuus näkyi vastauksissa yhteisöllisen historian lisäksi vastaajien henkilökohtaisen historian merkityksellisyytenä. Useat vastaajista kertoivat viettäneensä aikaa Oulujoen äärellä jo lapsuudessa, *”olen lapsuuteni kasvanut sen varrella, joten merkitys on todella suuri”*, osa vastaajista myös kertoi viettäneensä jopa koko ikänsä joen varrella. Jokea kuvailtiin monessa vastauksessa *kotijokeksi*, sen merkitys vastaajien oman elämänhistorian varrella on ollut kiistaton. Joen katsottiin olevan kuitenkin enemmänkin kuin vain kotipaikka, *”se on minun Ouluni, identiteettini ja kaupunkini”*. Joen kuvailtiin olevan niin merkittävä, että sen kuvailemista sanoin pidettiin mahdottomana, *”sen arvoa ei oikeastaan voi määritellä muuten kuin sanomalla että se on osa minua”*. Oulujoella on ollut merkittävä vaikutus vastaajien historiaan ja jopa identiteetin kehittymiseen. Joki koettiin paitsi lapsuuden maisemana myös maisemana johon halutaan palata vuosi vuoden jälkeen, tai josta ei haluta luopua laisinkaan: *”se on kotiseutu, sen varrella olen kasvanut ja elänyt ja tulen elämään”*. Vastausten perusteella voidaan todeta, että joki koetaan henkilökohtaisesti hyvin merkittävänä ja siihen on luotu vahva tunneside. Se on osa lapsuutta ja nykyisyyttä, siihen liittyy tärkeitä muistoja sekä kokemuksia ja sen on vaikuttanut myös vastaajien identiteetin kehittymiseen.

Vastauksista nousi esille myös ajatus pysyvyydestä. Oulujoki itsessään on pysyvä elementti luonnossa, vastaajat kuvailivat sitä kotijokekseen ja antoivat sille vahvoja henkilökohtaisia merkityksiä. Joesta sanottiin, että se on tuttu ja turvallinen, *”joki on ja pysyy aikakaudesta ja mielipiteistä riippumatta”* *”se on yksi elämän perusasioista joka on ja pysyy”*. Ajatus pysyvyydestä näkyi myös niissä vastauksissa, joissa vastaajat kertoivat toivovansa, että voisivat palata takaisin joen varrelle tai joissa he kertoivat, että eivät olisi lainkaan valmiita muuttamaan pois jokivarrelta, *”jos ei olisi jokea, en asuisi Laitasaaressa”*. Oulujoki koettiin tärkeäksi myös siksi, että se muistutti vastaajan lapsuuden maisemaa, *”Ijoen rannalla syntyneenä ja siellä kasvaneena vesielementti on aina ollut minulle hyvin tärkeä, siksi tämä nykyinen asuinpaikkakin”*. Tämä vastaus on hyvä esimerkki siitä, kuinka paikkakiintymys voi vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen,

kiintymys näyttäytyy haluna elää sellaisessa paikassa joka muistuttaa itselleen merkityksellistä paikkaa.

Pysyvyys oli merkittävä myös joen elvyttävien merkitysten kannalta, joen tutuus ja turvallisuus koettiin tärkeiksi. Joki merkitsi vastaajille virkistymistä, vapaa-ajanviettoa, rauhoittumista, rentoutumista sekä elämyksiä, ”joen merkitystä ei voi sanoin kuvailla, on todella hyvin tärkeä voimavara jaksamiselle”. Maiseman ja luonnon ihailun kerrottiin olevan elämyksellistä ja rentouttavaa, ”joki tarjoaa lukemattomia elämyksiä kaikkina vuodenaikoina”, joen nähtiin tarjoavan myös ”miltei rajattomia virkistysmahdollisuuksia ja monipuolista luontomaisemaa kauneusarvoineen”. Vastauksissa merkityksellisenä ei pidetty niinkään joen luontoa itseään, vaikkakin sitä pidettiin hyvin tärkeänä. Vastaajille merkityksellisempää oli puhtaan luonnon ja maiseman tarjoamat kokemukset ja elämykset, ja niihin liittyvä elvyttävä ja voimaannuttava vaikutus.

Vastaajien antamat positiiviset merkitykset joelle voidaan jaotella **toiminnan mahdollistamiseen, yhteisöllisiin merkityksiin, yksilöllisiin merkityksiin, pysyvyyteen** sekä **elpymiseen** (taulukko 7). Vaikka Oulujoelle annetut merkitykset olivat suurimmaksi osaksi positiivisia, ei myöskään negatiivisia ja välinpitämättömiä merkityksiä voida jättää tutkimuksessa huomiotta. Seuraavaksi edellä esitettyjä luokitteluita vedetään yhteen ja pohditaan, mitä syntyneet luokittelut kertovat Oulujokivarren asukkaiden ja mökkiläisten ympäristösuhteesta. Samalla pohditaan, mikä merkitys huolella, negatiivisilla tunteilla ja välinpitämättömyydellä on ympäristösuhteen kannalta.

Taulukko 7. Oulujoen merkitykset vastaajille.

Oulujoelle annettuja merkityksiä	Pelkistetty ilmaus	Luokittelu
<i>Vapaa-ajanviettopaikka, kalastus, uinti, veneily, toimeentulo, veden käyttö.</i>	Virkistyskäyttö Hyötykäyttö	Mahdollisuus toimintaan
<i>Kuuluisa lohijoki, historiallinen kulttuurimaisema, maakunnan merkki, kotikunnan sydän, osa asuinpaikan henkeä, osa kaupunkielämää, ymmärrys kotikaupungin historiasta.</i>	Historiallinen merkitys Kulttuurinen merkitys	Yhteisöllinen merkitys

<i>Kotijoki, kotipaikka, kasvupaikka, lapsuus, muistot, kokemukset, ikänsä joen varrella asunut, toiveet paluusta, osa minua, identiteettini, sielun maisema, elämänpiiri, rakas, tärkeä.</i>	Henkilökohtainen historia Identiteetin rakentuminen Tunneside	Yksilöllinen merkitys
<i>Joki on ja pysyy, elämän perusasia, samankaltaisuus lapsuuden maiseman kanssa, haluttomuus muuttaa muualle, toiveet paluusta, tuttuus, turvallisuus.</i>	Halu pysyä lähellä jokea Muuttumattomuus	Pysyvyys
<i>Tuttuus, turvallisuus, virkistävä, rauhoittava, rentouttava, elämykset, kokemukset, puhtaan luonnon ja maiseman katselu, ihailu, kauneus.</i>	Ihailu Luonto Maisema	Elvyttävyyys

5.4 Yhteenveto luokitteluista

Edellä on esitelty Oulujoki-aineiston vastauksia ja pyritty luomaan niistä yleisiä luokituksia siten, että niistä voidaan tehdä johtopäätöksiä vastaajien ympäristösuhteesta. Vastauksista nousi selkeästi esiin joen käyttäminen toimintaan, niin virkistys- kuin hyötykäyttöön. Toiminta nousi esille kaikkien kysymysten osalta, sen merkitys on siis suuri vastaajille. Lisäksi joen elvyttävä vaikutus nousi esille vahvasti, se oli yksi joen käyttötavoista, hyvistä puolista sekä merkityksistä vastaajille. Myös historiallisuus oli esillä vastauksissa, vastaajat kertoivat niin yhteisöllisestä kuin yksityisestäkin historiasta jokeen liittyen. Myös yhteisöllisyys nousi vastauksissa esille, erityisesti vastaajat toivoivat yhteisöllisyyden kehittymistä joelta. Joki fyysisenä paikkana koettiin myös tärkeäksi, ja sen ympäristön ylläpitäminen ja ennallistaminen nähtiin yhtenä tavoitteena joen tulevalle käytölle.

Vastausten perusteella voidaan todeta, että Oulujoki koetaan pääsääntöisesti hyvin tärkeäksi osaksi niin yhteisön kuin yksilönkin elämää. Vastaukset vertautuivat hyvin Scannellin ja Giffordin kolmiosaiseen malliin paikkakiintymyksestä, esiin nousi mallin paikka, persoona sekä prosessi. Paikan fyysinen merkitys oli vastauksissa suurempi kuin sosiaalinen. Kuten aiemmin on jo todettu, vain muutamissa vastauksissa mainittiin joki sosiaalisena areenana tai yhteisöllisyyden edistäjänä, yhteisöllisyyden toivottiin kuitenkin parantuvan. Joen fyysistä puolta, kuten sen pituutta tai sen luontoympäristöä pidettiin

hyvin tärkeinä. Oulujoki koettiin merkitykselliseksi niin yksilö kuin yhteisötasolla. Vastaajat kertoivat vahvasta siteestä jokeen, joka on syntynyt henkilökohtaisen historian ja kokemusten kautta. Myös yhteisöllistä historiaa pidettiin merkittävänä tekijänä, Oulujoen menneisyyttä arvostettiin ja tietoisuus siitä haluttiin säilyttää. Vastauksista oli havaittavissa myös paikkakiintymyksen prosessin eri osat. Vastaajat kertoivat vahvasta tunnesiteestä jokeen, sitä kuvailtiin muun muassa tärkeäksi ja rakkaaksi, myös huoli ilmeni vastauksista. Heidän suhteensa jokeen oli myös tiedollinen, se perustui muistoille sekä joelle annetuille merkityksille. Läheinen suhde jokeen näyttäytyi myös käyttäytymisenä, vastaajat kertoivat haluavansa pysyä joen läheisyydessä tai palata sinne. Eräät vastaajat kertoivat Oulujoen merkityksen liittyvän myös siihen, että se muistutti heitä aiemmasta merkityksellisestä paikastaan.

Paikkakiintymys antaa mielenkiintoisen lähtökohdan tutkia vastaajien ympäristösuhdetta, erityisesti sitä mitä etua tai hyötyä paikkakiintymyksestä voi olla. Scannell ja Gifford (2009) ovat todenneet, että paikkakiintymys voi tukea ainakin *selviytymistä ja turvallisuutta, tavoitteiden saavuttamista ja itsesäätelyä* sekä *jatkuvuutta*. Lisäksi he pitävät mahdollisena, että kiintymys edistää myös *kuuluvuuden tunnetta ja itsetunnon sekä identiteetin rakentumista*.

Tutkimusten mukaan paikkaan voidaan kiintyä siksi, että se tarjoaa selviytymiselle välttämättömiä asioita kuten vettä, ruokaa ja suojaa. Ne eivät kuitenkaan yksinään riitä, yksilöllä täytyy olla myös tieto siitä, miten näitä hyödykkeitä saadaan haltuun ja miten niitä voidaan käyttää. Kiintymys synnyttää myös tunteen turvallisuudesta. Paikan tuttuus, läheisyys ja turvallisuus muodostavan pohjan luottamukselle, joka mahdollistaa sen, että yksilöt uskaltavat liikkua myös muihin paikkoihin. Tutkimusten mukaan heikoilla tai suojattomilla yksilöillä on juuri tästä syystä voimakkaampi kiintymys turvalliseksi kokemaansa paikkaan, he haluavat pysyä lähellä turvallista ja tuttua paikkaa eivätkä halua ottaa riskiä siitä, että he kohtaisivat muualla jonkinlaisen uhan.

Paikkakiintymyksen nähdään myös tukevan toiveiden ja unelmien, eli tavoitteiden saavuttamista. Nämä tavoitteet voivat liittyä niin harrastuksiin kuin toimeentuloonkin. Kiintymys vahvistuu sitä mukaa, mitä enemmän paikan tarjoamia mahdollisuuksia käytetään hyväksi. Paikkakiintymys voi toimia tavoitteiden tukena myös itsesäätelyn kautta. Paikkakiintymyksen on katsottu lisäävän itsesäätelyä, sillä oleskelulla mielipaikassa on elvyttävä vaikutus ihmiseen. Mielipaikka alentaa stressitasoa, luo tunteen

turvallisuudesta sekä auttaa ongelmanratkaisussa. Parantunut itsesäätely puolestaan helpottaa keskittymistä tavoitteiden saavuttamiseen.

Selviytymisen ja turvallisuuden sekä tavoitteiden ja itsesäätelyn lisäksi kiintymyssuhde voi edistää myös jatkuvuuden tunteen syntymistä. Yksilötasolla jatkuvuus voi tarkoittaa sitä, että paikka sopii yksilön omiin arvoihin ja luo näin tunteen jatkuvuudesta yksilön ja paikan välille. Jatkuvuudella voidaan tarkoittaa myös muistojen ja kokemusten liittymistä paikkaan. Muistot luovat jatkumon menneen ja nykyisyyden välille ja mahdollistavat vertailun niiden välillä. Jatkuvuus ei ole vain yksilötasolla tapahtuva ilmiö, se voi ilmetä myös yhteisöllisellä tasolla. Paikat, joissa on tapahtunut jotain kulttuurisesti tai uskonnollisesti merkittävää, ovat merkityksellisiä yhteisöille edelleen. Tätä jatkuvuutta ylläpidetään esimerkiksi pyhiinvaellusmatkojen avulla. Edellä esitetyt syyt ovat tutkimuksissa yleisimmin tunnistettuja paikkakiintymyksestä saatavia etuja tai hyötyjä. Scannell ja Gifford näkevät, että niitä voi olla myös muita ja mainitsevat esimerkeiksi kuulumisen tunteen ja itsetunnon sekä identiteetin rakentumisen. Oulujoki-aineistoa analysoitaessa herää mielenkiinto siihen, mitä etuja tai hyötyjä paikkakiintymyksestä voi vastaajille olla, ja onko vastauksista löydettävissä vastaavuutta Scannellin ja Giffordin esittämille teorioille.

Ajatus selviytymisestä ja turvallisuudesta tuli vastauksissa esiin jossain määrin. Oulujoki tarjosi osalle vastaajista joitakin selviytymiseen liittyviä välttämättömyyksiä, kuten käyttöveden, mutta joella tuskin on merkittävää vaikutusta selviytymisen kannalta. Turvallisuuden tunne nousi puolestaan hieman useammin esille, vastaajien henkilökohtainen historia on tehnyt joen tutuksi ja näin turvallisen tuntuiseksi. Myös pysyvyys on yksi tekijä, joka lisää turvallisuuden tunnetta. Vastausten perusteella ei kuitenkaan pystytä ottamaan kantaa siihen, onko paikkakiintymys luonut sellaisen turvallisuuden ja luottamuksen tunteen että se olisi edesauttanut vastaajien liikkumista tai siirtymistä myös muihin paikkoihin.

Tavoitteiden saavuttamisesta vastauksissa ei puhuttu suoraan, mutta se on kuitenkin nähtävissä ainakin joen virkistyskäytön osalta. Erityisesti kalastus nousi esille vastauksissa usein, joki mahdollistaa vastaajille tärkeän kalastusharrastuksen ja virkistäytymiskeinon, ja edes auttaa näin tavoitteiden, eli harrastuksen toteuttamisen, saavuttamista. Vastaajat kertoivat myös muista toiminnoista, kuten uinnista ja veneilystä, jotka joki mahdollistaa. Itsesäätelyn tukeminen nousi vastauksissa esille hyvin vahvasti, joen elvyttävät vaikutukset

nousivat esille lähes jokaisen kysymyksen osalta. Joella kerrottiin olevan muun muassa rauhoittavia, rentouttavia sekä virkistäviä ominaisuuksia, jotka alentavat stressitasoa ja luovat tunteen turvallisuudesta. Joen elvyttävien vaikutusten voidaan olettaa toimivan itsesäätelyn, ja sitä kautta tavoitteiden saavuttamisen tukena, kuten Scannell ja Gifford ovat todenneet.

Aineistosta oli löydettävissä myös jatkuvuuden tunteesta kertovia vastauksia. Yhteisöllisestä jatkuvuudesta kertoivat vastaukset, joissa puhuttiin esimerkiksi Oulujoen historiallisesta ja kulttuurisesta merkityksestä. Joella on siis merkittävä rooli yhteisön, tässä tapauksessa Oulujokivarren kuntien, historiassa. Yksilötasolla jatkuvuudesta kertoivat henkilökohtaiset kokemukset ja muistot joesta, eli joen äärellä vietetty menneisyys vaikutti vastaajien toimintaan nykypäivänäkin. Myös joen edustamalla pysyvyydellä voidaan nähdä olevan vaikutus jatkuvuuden tunteeseen, joen olemassa olo suhteellisen muuttumattomana edistänee niin yksilöiden kuin yhteisöjenkin historiallisen yhteyden säilymistä. Jatkuvuuden tunne yksilön ja paikan edustamien arvojen välillä ei tullut selkeästi vastauksissa esille. Voidaan kuitenkin pohtia, näkyykö arvojen kohtaaminen esimerkiksi siinä, että vastaajat kertoivat joen luontoympäristön olevan heille merkityksellinen, joki fyysisenä paikkana nähtiin yhtenä joen hyvistä puolista ja luontoympäristön ylläpitämistä pidettiin joen tulevaisuuden suhteen tärkeänä. Vastauksista pystyi siis päättelemään luontoarvojen olevan vastaajille tärkeitä, ja joen vastaavan näihin arvoihin. On kuitenkin huomioitava myös se, että osa vastaajista näki joen olevan niin pilalla, ettei se enää vastannut heidän luontoarvojaan. Henkilökohtaisten arvojen ja paikan edustamien arvojen kohtaaminen ei ole siis aineiston perusteella yksiselitteistä.

Oulujoki tarjosi vastaajille myös kuuluvuuden tunteita, sekä vaikutti identiteetin rakentumiseen. Kuuluvuuden tunne näkyi vastauksissa, jotka kertoivat joen yhteisöllisistä merkityksistä, yhteinen historiallinen ja kulttuurinen merkitys korostuivat erityisesti mutta joen kerrottiin myös auttavan toisten ihmisten kohtaamisessa ja luovan asukkaiden ja mökkiläisten välille yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyden tunteen voidaan olettaa edesauttavan myös kuuluvuuden tunnetta. Joelle annettiin myös todella suuria henkilökohtaisia merkityksiä, henkilökohtaiset merkitykset liittyivät yksilön historiaan ja kokemuksiin sekä siihen, kuinka joen koettiin olevan osa vastaajaa itseään, osa identiteettiä. Oulujoen näkeminen osana omaa itseään kertoo siitä, kuinka suuri merkitys joelle annetaan oman itsetunnon ja -tuntemuksen sekä identiteetin rakentumisessa.

Taulukossa 8 on yhdistetty edellä tehtyjä luokitteluita teoriasta nouseviin luokituksiin. On huomattava, että kaikki syntyneet luokat eivät sopineet teoriasta nousevaan jaotteluun. Oulujoki-aineistosta on nähtävissä jossain määrin Scannellin ja Giffordin esittelemää jaottelua paikkakiintymyksen merkityksistä niin yksilöille kuin yhteisöillekin. Erityisesti tavoitteiden saavuttaminen ja itsesääätely, jatkuvuus sekä kuuluminen ja itsetunto lähtökohdat tulivat aineistosta esille. Paikkakiintymyksen tukemaa selviytymistä ja turvallisuutta ei puolestaan pystytty aineistosta nostamaan yhtä vahvasti esille.

Teoriasta nousseen jaottelun ulkopuolelle myös jäi osa aineistosta syntyneistä luokitteluista, tämä ei tarkoita teorian paikkaansa pitämättömyyttä tai aineiston sopimattomuutta, vaan kertoo pikemmin erilaisista näkökulmista tutkimusaiheeseen. Teorian ulkopuolelle jäivät luokittelut, jotka liittyivät itse fyysiseen paikkaan, eli toive luontoympäristön ylläpitämisestä sekä joen fyysisten puolien merkitys joen hyvänä puolena. Käytetty teoreettinen jaottelu ei kuitenkaan keskity siihen, miten paikkakiintymys syntyy vaan siihen, mitä hyötyä paikkakiintymyksellä on yksilölle tai yhteisölle. Paikan merkitys korostuukin silloin kun mietimme sitä, miten paikkakiintymys syntyy.

Taulukko 8. Kiintymyssuhteesta saatavat edut.

Esimerkkejä vastauksista	Luokittelu	Teoriataso
<i>Veden käyttö, Tuttuus, turvallisuus.</i>	Hyötykäyttö Pysyvyys	Selviytyminen ja turvallisuus
<i>Harrastukset: kalastus, uinti, veneily, palvelut, virkistävyys, rauhallisuus, rentoutuminen, voimaantuminen.</i>	Virkistyskäyttö Joen käyttö Mahdollisuus toimintaan Elvyttävyys	Tavoitteet ja itsesääätely
<i>Jokivarren kuntien jaettu historia ja kulttuuri, kulttuurimaisema, henkilökohtaiset kokemukset ja muistot.</i>	Historiallisuus Yhteisöllisyys Yhteisöllinen merkitys Yksilöllinen merkitys	Jatkuvuus

<i>Joki yhdistävänä elementtinä, jaettu historia ja kulttuuri, joki osana itseä, henkilökohtaiset muistot ja merkitykset.</i>	Yhteisöllisyys Yhteisöllinen merkitys Yksilöllinen merkitys	Kuuluminen ja itsetunto
---	---	-------------------------

Teorian ulkopuolelle jäivät myös vastaukset jotka liittyivät negatiivisiin tai välinpitämättömiin tunteisiin. Koska jaottelu kertoo paikkakiintymyksen tarjoamista hyödyistä tai eduista, ei siihen mahtunut Oulujoen huonoiksi puoliksi koetut asiat. Paikkakiintymyksen määritelmät keskittyvät usein kiintymyssuhteeseen liittyviin positiivisiin tunteisiin, mutta on todettu että kiintymykseen kuuluu myös muun muassa surullisuuden ja kaipuun tunteita.

Huoli joen kunnosta sekä kaipuu menneeseen tulikin esille vastauksissa, mutta huoli ja suru eivät sulkeneet pois kiintymyksen tunnetta myöskään vastauksissa, *”joen rannassa syntyneenä ja kasvaneena joki on kuin ensirakkaus, jonka raiskaamista ja turmelemista on sidottu katselemaan - ja kukaan ei tee mitään. Avunhuudot kaikuvat kuuroille korville. Kiintymys on kuitenkin niin suuri, että raiskattunakaan en sitä, Oulujokea, jätä...”*. Kristiina Korjonen-Kuusipuro (2012) on tullut Vuoksea koskevassa tutkimuksessaan samankaltaiseen päätelmään. Myös Vuoksi on valjastettu pitkälti energiantuotantoon, ja jokivarren asukkaat ovat ilmaisseet kokemuksensa menetetyistä joesta. Korjonen-Kuusipuro toteaa, että Vuoksen muutoksista ja menetyksen tunteesta huolimatta jokea pidetään edelleen tärkeänä.

Kiintymyssuhteen puuttuminenkin tuli vastauksista kuitenkin esille. Osa vastaajista kertoi, että joki on heille merkitykseltään hyvin vähäinen tai täysin merkityksetön, *”osa perinnemaisemaa, ei sen enempää” ”se vain on” ”...ei ole syntynyt valitettavasti mitään rakkaussuhdetta”*. Vastauksista voidaan päätellä, että näillä vastaajilla ei todella ole syntynyt kiintymyssuhdetta Oulujokeen. Mutta herää kysymys siitä, voisiko näiden vastaajien suhteesta Oulujokeen löytyä kiintymyssuhteen merkkejä, mikäli vastaajien suhdetta tutkittaisiin tarkemmin, voisiko kiintymyssuhde olla niin tiedostamaton että sitä ei tuoda esille vastauksissa. Tähän kysymykseen ei kuitenkaan saada vastausta tämän tutkimuksen puitteissa. Selvää on kuitenkin se, että vastaajien ympäristösuhde on

monimuotoinen, se sisältää niin positiivisia kuin negatiivisia tunteita ja merkityksiä. Vastaajien ympäristösuhteeseen voi liittyä myös vahva kiintymyssuhde Oulujokeen, mutta kiintymyksen puuttuminen ei merkitse sitä, ettei kaikilla vastaajilla olisi jokeen jonkinlainen suhde, ympäristösuhde.

6 Pohdinta

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että ihmisen ympäristösuhde on monimuotoinen, se syntyy useimmiten paikassa vietetyn ajan myötä, henkilökohtaisten muistojen ja merkitysten avulla. Siinä voi olla yksilöllisiä sekä yhteisöllisiä piirteitä, se voi liittyä niin rakennettuun kuin luonnonympäristöönkin. Ympäristösuhde voi sisältää vahvoja tunteita, niin positiivisia kuin negatiivisia, se voi ilmetä myös paikkakiintymyksenä mutta kiintymyksen tunne ei ole välttämätön ympäristösuhteen olemassa ololle. Positiivinen suhde ympäristöön tukee paitsi identiteetin rakentumista myös fyysistä sekä psyykkistä hyvinvointia.

Suhde on useimmiten tiedostamaton, se nousee esille vasta silloin kun merkityksellinen paikka kohtaa jonkin ulkoisen tai sisäisen uhan. Muutokset merkityksellisessä paikassa voivat synnyttää yllättävän voimakkaita tunteita. Suru, viha ja pettymys nousivat esille Oulujoen asukkaiden ja mökkiläisten vastauksissa heidän kertoessaan joen merkityksestä ja siinä tapahtuneista muutoksista. Muutokset eivät kuitenkaan merkitse välttämättä ympäristösuhteen heikkenemistä tai katkeamista, vahva kiintymyssuhde voi toimia motivaationa sopeutua muutoksiin ja säilyttää positiivinen suhde merkitykselliseen paikkaan. Mikäli motivaatiota sopeutumiseen ei synny, voi paikan menetys aiheuttaa jopa juurettomuuden tunteen ja vaikuttaa näin yksilön identiteettiin.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli löytää määritelmä ympäristösuhteelle tutkimuskirjallisuudesta. Lisäksi haluttiin tutkia, millaisia merkityksiä Oulujokivarren asukkaat ja mökkiläiset antavat lähijoelleen, sekä millaisia ympäristösuhteen elementtejä kyselyvastauksista oli havaittavissa. Ympäristösuhdetta tutkittaessa oli selvää, että käsitteen ymmärtäminen vaatii myös sen lähikäsitteiden, luontosuhteen ja paikkakiintymyksen tuntemista. Kävikin ilmi, että nämä käsitteet eivät ole toisiaan poissulkevia vaan toimivat toisiaan täydentävinä.

Niin ympäristösuhde, luontosuhde kuin paikkakiintymys ovat moniulotteisia käsitteitä, ja niiden välisiä suhteita on välillä hankalakin hahmottaa. Luontosuhteen määritelmässä korostuu selkeästi luonnon arvon merkitys luontosuhteen vahvuudelle, mitä enemmän yksilö luontoa arvostaa sitä vahvempi hänen luontosuhteensa on. Vahvalla luontosuhteella nähdään olevan yhteys luonnon puolesta toimimiseen, etäännytynyt luontosuhde puolestaan lisää välinpitämättömyyttä esimerkiksi ympäristöongelmia kohtaan. Luontosuhde, kuten

ympäristösuhde, kehittyä koko yksilön elinkaaren ajan ja niiden syntyavassakin on samankaltaisuuksia.

Paikkakiintymys on luontosuhdetta moniulotteisempi käsite, siihen voidaan nähdä liittyvän esimerkiksi paikkaidentiteetin ja -riippuvuuden piirteitä. Yleisesti paikkakiintymyksen katsotaan olevan positiivinen suhde yksilölle tai yhteisölle merkitykselliseen paikkaan. Paikkakiintymyksen määritelmässä on havaittavissa samankaltaisuuksia ympäristösuhteen kanssa, molemmat kehittyvät pitkän ajan kuluessa ja muuttuvat ihmisen vanhetessa. Ne syntyvät kokemuksista ja muistoista, ja voivat ilmetä tietynlaisena käyttäytymisenä. Ympäristösuhteessa ei kuitenkaan painoteta vain suhteen positiivisia puolia, ympäristösuhde on olemassa riippumatta siitä, ovatko ihmisen tunteet positiivisia tai negatiivisia. Paikkakiintymyksessä puolestaan painottuu vahvasti positiiviset tunteet ja kokemukset. Toisin kuin luontosuhteen, vahvankaan paikkakiintymyksen ei oleteta johtavan välttämättä ympäristömyönteiseen toimintaan. Paikkakiintymys voi toimia motivaationa sopeutua merkittävän paikan muutoksiin, mikäli muutoksilla koetaan olevan suurempi positiivinen kuin negatiivinen vaikutus koko yksilön elämäntilanteeseen, ei vain ympäristölle.

Ympäristösuhteella, luontosuhteella sekä paikkakiintymyksellä on siis samankaltaisuuksia mutta myös eroavaisuuksia. Ne eivät ole toisensa pois sulkevia käsitteitä, ne pikemminkin täydentävät toisiaan. Luontosuhde keskittyy selkeästi enemmän suhteeseen luontoympäristöön, ympäristösuhteen sekä paikkakiintymyksen kohteena taas voi olla niin luonto- kuin rakennettuunkin ympäristöön kuuluva paikka. Luontosuhde keskittyy myös useammin yksilötason suhteeseen, paikkakiintymys ja ympäristösuhde puolestaan näkevät suhteen niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Eroavaisuuksista huolimatta ympäristösuhteesta puhuttaessa tarkoitetaan myös sen ominaisuuksia jotka muistuttavat luontosuhdetta sekä paikkakiintymystä. Ympäristösuhde voidaankin nähdä yläkäsitteenä, jonka alle kuuluvat niin luontosuhde kuin paikkakiintymys. Voidaan kuitenkin pohtia, voiko ympäristösuhdetta olla ilman paikkakiintymystä? Se on selvää, että paikkasuhde kuuluu ympäristösuhteeseen, sillä ihmisen ympäristösuhde konkretisoituu erilaisissa paikoissa, mutta kiintymyksen syntyminen ei ole välttämätön ympäristösuhteen syntymiselle. Vaikka ympäristösuhde perustuu henkilökohtaisiin kokemuksiin sekä tunteisiin, se ei tarkoita että tunteet olisivat vahvasti positiivisia ja synnyttäisivät automaattisesti myös kiintymyssuhteen.

Ympäristösuhde kiinnittää huomionsa laajempaan kokonaisuuteen kuin luontosuhde ja paikkakiintymys yksinään. Nämä käsitteet ovat kuitenkin tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä, sillä tutkimuskohteena oli luontoympäristöön kuuluva paikka ja tutkimuksen edetessä tuli selväksi, että paikkakiintymyksellä on suuri rooli analysoitavassa kyselyaineistossa.

Opinnäytetyön toiseen ja kolmanteen tutkimuskysymykseen etsittiin vastauksia Oulujoki-aineistosta. Suomen runsaan vesistön ansiosta suomalaisten mielipaikat liittyvät hyvin usein veteen, joten Oulujoki oli luonteva tutkimuskohde myös paikkakiintymyksen kohteena. Koska kyselyä, jonka avulla aineisto on kerätty, ei lähetetty vastaajille suoraan, eikä vastaajien joukkoa näin ollen valittu etukäteen, voitaisiin olettaa että kyselyyn vastasivat sellaiset ihmiset, jotka pitävät Oulujokea itselleen tärkeänä ja merkityksellisenä. Aineiston perusteella voidaankin todeta, että vastaajilla on pääsääntöisesti vahva suhde jokeensa, mutta osassa vastauksissa ilmeni myös joen merkityksettömyys ja välinpitämättömyys. Vastauksista ilmenee ympäristösuhteen moniulotteisuus, suhde jokeen ei ole jokaisella vastaajalla vain positiivinen vaan Oulujoki herättää myös negatiivisia tunteita.

Aineiston perusteella pystyttiin perehtymään vastaajien ympäristösuhteeseen, ja vastauksista tuli esille useita näkökulmia ympäristösuhteen syntymiseen. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vastaajien ympäristösuhde on syntynyt henkilökohtaisten merkitysten, historian sekä tunteiden kautta. Suhteella on myös yhteisöllinen puoli sillä joelle annettiin yhteisesti jaettuja kulttuurisia ja historiallisia merkityksiä. Vastaajien ympäristösuhde ei ole ollut muuttumaton, osa vastaajista kertoi suhteen olleen vahvempi mutta heikentyneen joen huonon kunnon vuoksi.

Vastauksista tuli vahvasti esille myös kiintymys. Joelle annettiin hyvin tärkeitä henkilökohtaisia merkityksiä, se vaikutti muun muassa vastaajien turvallisuuden ja jatkuvuuden tunteisiin sekä identiteetin kehittymiseen. Tutkimuksesta saatu analyysin tulos on yhdenmukainen paikkakiintymyksen teorioiden kanssa, vastauksista oli löydettävissä ne elementit, joita pidetään tutkimuskirjallisuudessa ominaisina paikkakiintymykselle. Aineistosta nousivat esille Scannellin ja Giffordin paikkakiintymyksen kolmiosaisen mallin kolme eri osa-aluetta, paikka, persoona ja prosessi. Näiden lisäksi aineistosta löytyivät myös ne tekijät, jotka tekevät paikkakiintymyksestä hyödyllisen, se tarjoaa

mahdollisuuden selviytymiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen sekä luo tunteen jatkuvuudesta ja kuuluvuudesta.

Scannellin ja Giffordin malli ei kuitenkaan anna selkeää vastausta siihen, mikä merkitys negatiivisilla tunteilla voi kiintymyssuhteessa olla. Näin aineiston analyysissa esiin nousseet negatiiviset tunteet ja erityisesti välinpitämättömät ilmaisut jäivät teorian ulkopuolelle. Tutkimuksessa kuitenkin todettiin, että negatiiviset tunteet eivät sulje pois paikkakiintymystä, mutta ne voivat mahdollisesti heikentää sitä. Vahvasti esiin nousut huoli voidaan siis nähdä tämän tutkielman valossa luonnollisena osana Oulujokivarren asukkaiden ja mökkiläisten ympäristösuhdetta.

Ympäristösuhteen monimuotoisuuden vuoksi sitä olisi voitu tutkia vielä tarkemmin erilaisista näkökulmista, tässä tutkimuksessa vähälle huomiolle jäivät esimerkiksi suhteen poliittinen ja kulttuurinen puoli. Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kuitenkin luoda katsaus siihen, miten ympäristösuhdetta määritellään ja miten ympäristösuhteen erilaiset elementit näkyvät Oulujoki-aineistossa. Lisäksi haluttiin selvittää, millaisia merkityksiä Oulujokivarren asukkaat ja mökkiläiset antavat joelle. Näihin kysymyksiin tutkimuksessa saatiin vastaukset. Tutkimuksessa käytetty aineisto oli toimiva tutkimuskysymysten näkökulmasta, vaikka se olikin alun perin kerätty toiseen käyttötarkoitukseen. Myös metodologiset valinnat toimivat tutkimuksessa. Laadullisen teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla aineistosta saatiin esille mielenkiintoisia aineistosta nousseita luokitteluita, joita pystyttiin paitsi vertaamaan aiempaan teoriaan myös yhdistelemään teorian avulla uusiksi yläluokiksi. Analyysin tulokset olivat aiemman teorian mukaisia, mutta toivat esille myös teorian puutteita.

Tutkimusaineiston joukossa oli myös ”tyhjiä” vastauksia, sellaisia jotka eivät juuri avanneet vastaajan todellista näkemystä tai joissa puhuttiin jostain muusta kuin kysymyksen aiheesta. Osassa vastauksista oli havaittavissa hyvin voimakas tunnelataus, vastauksista oli tulkittavissa vahvoja pettymyksen ja jopa vihan tunteita. Näistä vastauksista oli haasteellista poimia olennainen osuus esiin vahvan tunteen takaa, jättämättä kuitenkaan huomiotta vastauksen vahvaa tunnelatausta. Tutkimuksessa käytetyn aineiston puutteet tulivatkin esille juuri näiden vastausten kohdalla. Haastattelun avulla olisi pystytty tarkentamaan vastaajien vahvoja negatiivisia tai välinpitämättömyyttä ilmaisevia vastauksia. Vastausten taustalla oleviin ajatuksiin ja merkityksiin olisi päästy

paremmin kiinni tarkemmalla haastatteluaineistolla, mutta toisaalta haastattelulla ei olisi saavutettu näin suurta vastaajien joukkoa.

Tässä tutkimuksessa tehdyt johtopäätökset eivät ole yleistettävissä, ne kertovat vain tähän tutkimusaineistoon vastanneiden ihmisten ympäristösuhteesta. Tämän tutkimuksen tuloksissa on kuitenkin samankaltaisuuksia muiden samasta aihepiiristä tehtyjen tutkimusten kanssa. Voidaan siis todeta, että Oulujokivarren asukkaiden ja mökkiläisten ympäristösuhteessa on monia sellaisia piirteitä, jotka ovat nähtävissä myös muualla toteutetuissa tutkimuksissa.

Tässä tutkimuksessa ei päästy pohtimaan kovin pitkälle negatiivisten tai välinpitämättömien tunteiden merkitystä vastaajille. Olisi mielenkiintoista perehtyä tarkemmin aineistosta esiin nousseisiin vastauksiin, jotka kielivät jopa välinpitämättömistä tunteista ja ajatuksista Oulujokea kohtaan. Vaikka tällaiset vastaukset olivat selkeän pieni osa koko aineistoa, herättivät ne mielenkiinnon siihen, onko välinpitämättömyyden taustalla rikkoontunut kiintymyssuhde vai eikö suhdetta ole ollut laisinkaan? Voiko välinpitämättömät vastaukset johtua siitä, etteivät vastaajat ole tiedostaneet suhdettaan ja osanneet tai halunneet ilmaista millaisia merkityksiä he jokeen liittävät?

Kasvatustieteellisestä näkökulmasta mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde voisi olla myös lasten ympäristösuhteen tutkiminen. Kasvattajan näkökulmasta olisi mielenkiintoista tutkia sitä, miten varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa voitaisiin tukea positiivisten ympäristökokemusten syntymistä ja näin vahvistaa lasten ja nuorten ympäristösuhdetta.

Ympäristösuhteen tutkiminen on tarpeellista, sillä sen avulla voidaan ymmärtää paremmin ihmisten suhtautumista muutokseen ympäristössään. Ympäristösuhde vaikuttaa myös ihmisen hyvinvointiin, positiivinen suhde ympäristöön tukee ihmisen fyysistä ja henkistä hyvinvointia. Ymmärtämällä ympäristösuhteen merkityksen, voimme edistää sellaisten ympäristöjen luomista ja ylläpitämistä, jotka lisäävät ihmisten hyvinvointia. Ympäristösuhteen ymmärtäminen on merkityksellistä myös kasvatuksen näkökulmasta. Ymmärrys suhteen syntymisestä auttaa aikuisia, vanhempia ja muita kasvattajia, tukemaan lasten ja nuorten positiivisen ja turvallisen ympäristösuhteen syntymistä. Myös oman ympäristösuhteen ja siihen liittyvien tunteiden tunnistaminen ehkäisee negatiivisten tunteiden, kuten pelon siirtämistä tahattomasti lapsille.

Opinnäytetyön teko on ollut pitkä prosessi, tutkimuksen kohde sekä tutkimuskysymykset ovat tarkentuneet moneen otteeseen tämän prosessin aikana. Ympäristösuhteeseen perehtyminen on avannut uusia näkökulmia myös ympäristökasvatuksen lähtökohtiin. Ympäristösuhteen tukeminen on kirjattu kasvattajien tehtäväksi niin perusopetuksen opetussuunnitelmien kuin varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin, ja suhteen ymmärtäminen on välttämätön lähtökohta tämän toteutumiseksi. Ympäristösuhde muotoutuu koko eliniän ajan, eikä se ole koskaan täysin staattinen ilmiö. Huomion kiinnittäminen lasten ympäristökokemuksiin ja osallisuuden tunteisiin ympäristössään voi mielestäni edesauttaa huomattavasti myönteisen ympäristösuhteen kehittymistä. Myönteinen ympäristösuhde puolestaan tukee lapsen turvallisuuden tunnetta sekä itsetunnon ja -tuntemuksen kehittymistä, ja mahdollisesti ympäristömyönteisen ajattelutavan syntymistäkin. Tämän tutkimusprosessin aikana minulle on muotoutunut selkeä kuva ympäristösuhteen merkityksellisyydestä paitsi itselleni myös työssäni kohtaamille lapsille. Uskon, että tästä tutkimuksesta saatu tietoisuus auttaa minua kehittymään työssäni, ja toivon, että tutkimuksesta voi olla hyötyä myös muille aiheesta kiinnostuneille.

Lähteet

- Amundsen, H. (2013). Place attachment as a driver of adaptation in coastal communities in Northern Norway. *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability* 20:3, s. 257–276.
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. (1997). *Ympäristöpsykologian perusteet*. WSOY, Porvoo.
- Autti, O. (2015). Muutos elinympäristössä. Historiattomuuden kokemuksesta ympäristösuhteen jälleenrakentumiseen. *Kulttuurintutkimus* 32(2015):4, s. 36–49.
- Autti, O. & Karjalainen, T. (2015). *Oulujoen moninaiskäytön tulevaisuus*. Thule-instituutti, Oulun yliopisto.
- Cantell, H. (2011). Lapsuus ja nuoruus ympäristösuhteen perustana. Teoksessa Niemelä, J. ym. (toim.), *Ihminen ja ympäristö* (s.332–338). Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Devine-Wright, P. (2011). Place attachment and public acceptance of renewable energy: A tidal energy case study. *Journal of Environmental Psychology* 31, s. 336–343.
- Haila, Y. (2001a). Ympäristöherätys. Teoksessa Haila Y. & Jokinen, P. (toim.), *Ympäristöpolitiikka* (s.21–46). Vastapaino, Tampere.
- Haila, Y. (2001b). Mitä ihmisillä on oikeus tehdä luonnolle? Teoksessa Haila Y. & Jokinen, P. (toim.), *Ympäristöpolitiikka* (s.198–201). Vastapaino, Tampere.
- Haila, Y. & Lähde, V. (2003). Luonnon poliittisuus: Mikä on uutta? Teoksessa Haila Y. & Lähde, V. (toim.), *Luonnon politiikka* (s. 7–36). Vastapaino, Tampere.
- Hernández, B., Hidalgo, C., Salazar-Laplace, E. & Hess, S. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology* 27, s. 310–319.
- Herva, H. (1992). Paikallistason liikuntaviranhaltijoiden ammattikäytännön taustaa: liikuntaharrastaneisuus ja suhde luontoon. Teoksessa Lyytinen, T & Vuolle, P. (toim.),

Ihminen-luonto-liikunta (s. 79–99). Liikunnan ja kansanterveyden eistämisseätiö (LIKES), Jyväskylä.

Howell, A. J., Dopko, R. L., Passmore, H-A. & Buro, K. (2011). Nature connectedness: Associations with well-being and mindfulness. *Personality and Individual Differences* 51, 166–171.

Ingold, T. (2003). Sfäärien soitosta pallojen pinnalle. Teoksessa Haila Y. & Lähde, V. (toim.), *Luonnon politiikka* (s. 152–169). Vastapaino, Tampere.

Jorgensen, B. & Stedman, R. (2005). A comparative analysis of predictors of sense of place dimensions: Attachment to, dependence on, and identification with lakeshore properties. *Journal of environmental management* 79(2006),316–327.

Kaján, E. (2014). Community perception to place attachment and tourism development in Finnish Lapland. *Tourism Geographies: An International Journal of Tourism Space, Place and Environment* 16(3), 490–511.

Karjalainen, P. T. (2004). Ympäristöä ulkoa ja sisältä: Geografiasta geobiografiaan. Teoksessa Mäntysalo R. (toim.), *Paikan heijastuksia. Ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite* (s. 49–68). Ympäristöalan julkaisuja, Oulun yliopisto. Atena Kustannus, Jyväskylä.

Karjalainen, P.T. (2006) Topobiografinen paikan tulkinta. Teoksessa Knuuttila S., Laaksonen, P. & Piela U. (toim.), *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu.* (s. 83–92). Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Koivuranta, E. (2016). *Ylen kysely: Suomalaisten yleisin haavekoti on maaseudulla.* YLE. Lainattu 15.12.2016, saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-9251768>

Korjonen-Kuusipuro, K. (2012). *Yhteinen Vuoksi. Ihmisen ja ympäristön kulttuurinen vuorovaikutus Vuoksen jokilaaksossa 1800-luvulta nykypäivään.* Oulun yliopisto, Oulu.

Kuntaliitto. (2016). *Väestötietoja.* Suomen kuntaliitto. Lainattu 15.12.2016, saatavilla: <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/vaestotietoja/Sivut/default.aspx>

Leponiemi, T. (2013). *Anna lapsesi remuta metsässä - vähennät tehokkaasti allergiariskiä.* YLE. Lainattu 15.12.2016, saatavilla: <http://yle.fi/uutiset/3-6982590>

Lewicka, M. (2011). Place Attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology* 31.(s. 207–230.)

Luonnonsuojelulaki 1096/1996. Saatavilla:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096#a7.8.2015-1059>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Opetushallitus, Helsinki.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Polvinen, K., Pihlajamaa, J. & Berg, P. (2012). *Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen*. Kansallinen hyvinvointiverkosto & Sitra. Lainattu 30.12.2016, saatavilla:
http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille.pdf

Rossi, L. (2010). *Yksilöllä on väliä ympäristön kannalta – Miten voisi tutkia yksilön elinikäistä ympäristösuhdetta*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

Rossi, L. (2015). *Yksilö ja ympäristö. Maalari Frans Lindin (1903–1988) elinikäinen ympäristösuhde muistitiedon ja maisemamaalausten valossa*. Turun yliopisto, Turku.

Räsänen, P. & Sarpila, O. (2013). Internet-lomake vai ei? Verkkokyselylomake postikyselyitä täydentävänä tiedonkeruun menetelmänä. Teoksessa Laaksonen, S-M., Matikainen, J. & Tikka, M. (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Vastapaino, Tampere.

Salo, U-M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Aaltonen, S & Högbäck, R. (toim.), *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*.(s. 166–190.) Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura (164), Tampere University Press.

Salonen, K. (2010). *Mielen luonto. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma*. Green spot, Helsinki.

Scannell, L. & Gifford, R. (2009). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30 (2010), s. 1–10.

Silvasti, T. (2014). Sisällönanalyysi. Teoksessa Massa, I. (toim.), *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen*. (s. 33–48.) Gaudeamus Oy, Helsinki.

Suomela, L. & Tani, S. (2004). Ympäristön kolme ulottuvuutta. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja* (s. 45–57). PS-kustannus, Juva.

Suomen arkkitehtiliitto. (2016). *Toiminta-ajatus ja visio*. Lainattu 19.9.2016, saatavilla: https://www.safa.fi/fin/safa/liiton_esittely/nbspnbspt toiminta-ajatus_ja_visio/

Tani, S. (2011). *Vaikuttava ympäristökasvatus lähtee liikkeelle arkiympäristöstä*. Luonto-Liitto ry, Helsinki. Lainattu 30.12.2016, saatavilla: <http://www.lapsetluontoon.fi/vaikuttava-ymparistokasvatus-lahtee-liikkeelle-arkiymparistosta/>

Tilastokeskus. (2016). *Käsitteet: ympäristö*. Lainattu 19.9.2016, saatavilla: <http://www.stat.fi/meta/kas/ymparisto.html>

Tourula, M. & Rautio, A. (2014). *Terveyttä luonnosta*. Thule-instituutti Oulun yliopisto, Metsähallitus & Oulun seutu. Lainattu 15.12.2016, saatavilla: http://www oulu.fi/sites/default/files/content/Terveytt%C3%A4_luonnosta.pdf

Tuan, Yi-Fu. (2006). Paikan taju: aika, paikka ja minuus. Teoksessa Knuuttila, S., Laaksonen, P. & Piela, U. (toim.), *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. (s. 15–30.) Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

Tuominen, M.L. (2013). *Mie elän tätä Lappia - kirjailija Annikki Kariniemen luontosuhde*. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Tyrväinen L., Silvennoinen H., Korpela K. & Ylen M. (2007). *Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin*. Metlan työraportteja 52, s. 57–77. Lainattu 11.11.2016, saatavilla: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp052-07.pdf>

Uusitalo, H. (1991). *Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan*. WSOY, Porvoo.

Valkonen, J. & Saaristo, K. (2016). Luonto ja yhteiskunta - ympäristösosiologian lähtökohdat. Teoksessa Valkonen, J. (toim.), *Ympäristösosiologia*. (s. 7–28.) SoPhi, Jyväskylä.

Varhaiskasvatussuunnitelma. (2016). Opetushallitus, Helsinki.
http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
 viitattu 18.11.2016

Vesala, P. (2016). *Koulupihan merkitys alakoulun oppilaille. Lapsen ja ympäristön vastavuoroisen suhteen analyysi*. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu.

Vihervuosi. (2016). *Mun maisema -kampanja kartoitti suomalaisten mielimaisemia - vesistöihin liittyvät maisemat mieluisimpia*. Vihervuosi/Viherympäristöliitto ry. Lainattu 15.12.2016, saatavilla:
<http://www.vihervuosi.fi/content/fi/36/22819/Mun%20maisema%20-kampanja%20kartoitti%20suomalaisten%20mielimaisemia%20%96%20vesist%F6ihin%20liittyv%E4t%20maisemat%20mieluisimpia.html>

Vorkinn, M. & Riese, H. (2001). Environmental concern in a local context. The Significance of Place Attachment. *Environment and behavior* 33(2). s.249–263.

Vuolle, P. (1992). Väestön luontoliikuntakäyttäytyminen. Teoksessa Lyytinen, T. & Vuolle, P. (toim.), *Ihminen-luonto-liikunta*. (s. 11–27). Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö (LIKES), Jyväskylä.

Willamo, R. (2004). Ympäristö: luontoa ja kulttuuria? Luonto ja ei-luonto. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. (s. 32–35). Ps-kustannus, Juva.

Willamo, R. (2005). Kokonaisvaltainen lähestymistapa ympäristönsuojelutieteessä. Sisällön moniulotteisuus ympäristönsuojelijan haasteena. *Environmentalica Fennica* 23. Yliopistopaino, Helsinki. Saatavilla:
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/22238/kokonais.pdf?sequence=1>

Wolff, L-A. (2004). Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään. Teoksessa Cantell, H. (toim.), *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. (s. 18–31). Ps-kustannus, Juva.

Ympäristönsuojelulaki 527/2014. Annettu Naantalissa 27.6.2014. Saatavilla sähköisesti
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140527>

